

Grey Scale #13

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

AON wewn. 4691/94

Plk dr Wacław SKOBEL
Mjr dypl. Krzysztof GAŚIOREK

OBRONA TERYTORIALNA OKRĘGU WOJSKOWEGO I WOJEWÓDZTWA (REGIONU)

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej

WARSZAWA

60514 1994

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

AON wewn. 4691/94

Płk dr Waclaw SKOBEL
Mjr dypl. Krzysztof GAŚIOREK

OBRONA TERYTORIALNA OKRĘGU WOJSKOWEGO
I WOJEWÓDZTWA (REGIONU)

WARSZAWA

1995

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
I. Okręg wojskowy w doświadczeniach historycznych	7
II. Miejsce i rola obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu) w obronie Polski	14
III. Cele, zadania i siły obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu)	20
IV. Przygotowanie obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu)	28
V. Funkcjonowanie obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu)	35
Zakończenie	44
Bibliografia	45
Załączniki:	47
1. Wojskowy podział administracyjny w Polsce w 1939 roku	
2. Struktura organizacyjna dowództwa okręgu korpusu w 1939 roku	
3. Wojskowy podział administracyjny w Polsce w latach 1945-1946	
4. Podział obszaru kraju na okręgi wojskowe od 1992 roku	
5. Podstawa i struktura systemu obronnego RP	
6. Miejsce obrony terytorialnej w systemie obronnym państwa	
7. Podstawowe funkcje i zadania obrony terytorialnej	
8. Podstawowe funkcje i grupy zadań OT	
9. Ogólna struktura systemu obrony terytorialnej	
10. Struktura organizacyjna RSzW	
11. Obrona terytorialna OW i Województwa (regionu) (wariant)	
12. Struktura organizacyjna brygady obrony terytorialnej	
13. Struktura organizacyjna pułku obrony terytorialnej	
14. Struktura organizacyjna batalionu obrony terytorialnej	
15. Struktura organizacyjna batalionu ochrony obiektów	

Wstęp

Wraz z przejściem od strategii ofensywnej Układu Warszawskiego do strategii obrony suwerennej Polski nastąpiło nowe usytuowanie okręgu wojskowego i zmiana jego roli oraz województwa (regionu) w całości kształcie przygotowań obronnych państwa. Obecnie obszary OW i województw (regionów) stanowią, w sensie obronnym, części składowe obrony Polski. W konsekwencji dowództwa OW i WSzW (RSzW) stały się organami dowodzenia odpowiedzialnymi za przygotowanie podległych im wojsk oraz terytoriów do obrony i kierowanie nią zarówno w czasie zagrożenia, jak i wojny. Innymi słowy są one stałymi oraz trwałymi dowództwami, "gospodarzami" wojskowymi okręgów i województw (regionów). Od ich działalności w czasie pokoju w zakresie: przygotowania sił zbrojnych i rezerw osobowych; operacyjnego przygotowania obszaru odpowiedzialności; współdziałania z pozamilitarnymi ogniwami obronnymi, zwłaszcza z administracją rządową i samorządami terytorialnymi - będzie zależeć powodzenie obrony Polski.

Problematyka obrony terytorialnej OW i województwa (regionu), stanowiąca treść niniejszego opracowania, została ujęta w pięciu rozdziałach i załącznikach. Główną uwagę w opracowaniu skupiono na przygotowaniu i funkcjonowaniu obrony terytorialnej OW, stanowiącego trzon przyszłej obrony państwa. Na tym tle wyodrębniono specyfikę obrony terytorialnej województwa (regionu). Podstawę do określenia założeń oraz zakresu przygotowań obronnych OW i województw (regionów) stanowiła analiza wymogów i sposobów obrony Polski. Takie podejście umożliwiło sprecyzowanie miejsca i roli obrony terytorialnej OW i województwa (regionu) w obronie Polski, jej celów i podstawowych zadań.

W opracowaniu wykorzystano wyniki badań prowadzonych w latach 1991-94 w ramach tematów naukowych, dotyczących założeń obrony

militarnej RP (np.: "KIERUNKI", "KRAJ", "BEZPIECZEŃSTWO"), wnioski z ćwiczeń: "BIESZCZADY - 93", "WIELKOPOLSKA - 94", "LATO - 94", a także krytyczne uwagi i opinie oficerów pionu OT Sztabu Generalnego WP, OW i WSzW, którym autorzy serdecznie dziękują za współpracę i pomoc.

I. OKRĘG WOJSKOWY W DOŚWIADCZENIACH HISTORYCZNYCH

W przeszłości podział terytorialny państwa na okręgi wojskowe (obszary administracji wojskowej) występuje dopiero od czasu wprowadzenia powszechnego obowiązku służby wojskowej i jest związany z koniecznością terytorialnego uzupełniania sił zbrojnych. Nie oznacza to jednak, że wcześniej nie istniały tzw. władze terytorialne. Początkowo, gdy wojska rekrutowano sposobem pospolitego ruszenia, funkcję taką sprawowali wojewodowie¹, którzy zbierali obywateli w grodzie stołecznym danej ziemi i prowadzili ich na wyznaczone przez władzę naczelną (króla lub księcia) miejsce zbiórki. Ponadto w wiekach średnich do obrony grodów powoływano władze lokalno-terytorialne (kasztelanów), które sprawowały funkcje garnizonowe i dowództwo nad załogą grodu². Od czasu przejścia na system wojska stałego (zaciężnego) władze te całkowicie utraciły swój wojskowy charakter, zachowując wyłącznie funkcje administracyjne.

Dopiero po wprowadzeniu uzupełniania wojsk z tzw. poboru powstała potrzeba utworzenia wojskowych władz terytorialnych, a następnie - po wprowadzeniu powszechnego obowiązku wojskowego i związanego z nim systemu mobilizacji - kraj podzielono na okręgi wojskowe i ich dowództwa (komendy). Przed pierwszą wojną światową we wszystkich państwach obok dowództw jednostek (związków) wojskowych istniały dowództwa terytorialne. Niekiedy dowództwo korpusu było jednocześnie komendą okręgu wojskowego (np. w Austrii), ale również, jak w ówczesnej Francji, było 13 dowódców korpusów i 7 komendantów

¹ Por. R. Starzyński, *Zarys nauki organizacji sił zbrojnych*, Wojskowy Instytut Naukowo-Wydawniczy, Warszawa 1930, s. 246.

² Tamże.

okręgów, którzy nie byli dowódcami korpusów oraz 3 dowódców korpusów, którzy nie byli komendantami okręgów³.

Wydarzeniem o przełomowym znaczeniu zarówno dla całej nauki i sztuki wojennej, jak i dla jednej z jej dziedzin, jaką jest obrona terytorialna była pierwsza wojna światowa. Wówczas uwidoczniła się szczególnie rola całego państwa i jego potencjału obronnego w wojnie oraz konieczność zabezpieczenia zaplecza przed wszelkimi formami oddziaływania na nie przez przeciwnika.

Niemniej jednak, jeszcze przed wybuchem wojny zostały ustalone w wielu państwach - chociaż nie zawsze dokładnie - kwestie dotyczące obrony terytorium kraju, a mianowicie⁴:

- stosunek władzy państwowej do naczelnego dowództwa oraz w ogóle władzy cywilnej do władzy wojskowej;
- bezpieczeństwo publiczne i wojska na terytorium całego państwa;
- ochrona ważnych obiektów;
- ewakuacja z terenów zagrożonych.

W Polsce kwestie władz wojskowych, ich zakresów kompetencyjnych oraz podziału terytorialnego kraju były rozstrzygane równoległe z tworzeniem państwowości i sił zbrojnych. W aspekcie wojskowego podziału kraju w latach 1921-1939 obszar państwa - po wcześniejszych licznych zmianach - podzielony był na 10 okręgów korpusów (OK), przy czym nie pokrywały się one z podziałem administracyjnym kraju⁵. Wojskowy podział administracyjny w Polsce do 1939 roku ilustruje załącznik 1.

³ Tamże, s. 247.

⁴ Por. H. Lewandowski, *Zarys historyczny rozwoju obrony terytorium kraju*, ASG, Warszawa 1963, s. 4.

⁵ Szerzej patrz E. Kozłowski, *Wojsko Polskie 1936-1939*, Wyd. MON, Warszawa 1964, s. 69-72.

Do 1926 roku dowódca OK podlegał bezpośrednio ministrowi spraw wojskowych i sprawował władzę nad wszystkimi jednostkami stacjonującymi na jego terenie. Po 1926 roku kompetencje dowódców OK ograniczono do spraw bezpieczeństwa, administracyjno-gospodarczych, mobilizacyjnych i porządkowych. Później, w latach 1937-1939, dowódcom OK przyznano uprawnienia w zakresie koordynacji szkolenia jednostek, wykorzystania obozów ćwiczebnych oraz organizacji OPL i OPGaz. na terenie okręgu korpusu. Spośród jednostek wojskowych dowódcom OK podporządkowano tylko brygady i półbrygady Obrony Narodowej. Na wypadek wojny nie przewidywano - w odróżnieniu np. od Niemiec i Związku Radzieckiego - wykorzystania dowódców OK do dowodzenia wojskami. Ich główna funkcja w wojnie obronnej 1930 roku - poza nielicznymi wyjątkami - sprowadzała się do zmobilizowania jednostek wojskowych i przekazania ich pod rozkazy inspektorów armii. Strukturę organizacyjną dowództwa OK przedstawia załącznik 2.

Dowódcy okręgów korpusów nie przygotowywali obrony terytorium okręgów, co powodowało, że po przegraniu bitew granicznych wojna obronna miała charakter improwizacji. Przykładowo - doraźne przygotowanie do obrony Warszawy, wobec zagrożenia uchwyceniem jej z marszu przez niemiecką 4 DPanc, powierzono komendantowi głównemu Straży Granicznej, gen. Walerianowi Czumie a nie gen. Mieczysławowi Trojanowskiemu - dowódcy Okręgu Korpusu I⁶. Co dziwniejsze, w nocy 6/7.09 w ślad za wyjazdem Sztabu Naczelnego Wodza *...opuściły miasto dowództwo i sztab OK Warszawa. Wyjazd ten był tak nagły, że nie zostały już przekazane Dowództwu Obrony Warszawy ważne informacje dotyczące przede wszystkim rozmieszczenia zapasów wojskowych na terenie okręgu*⁷.

⁶ *Obrona Warszawy 1939 we wspomnieniach*, Wyd. MON, Warszawa 1984, s. 22.

⁷ T. Jurga, *Obrona Polski 1939*, PAX, Warszawa 1990, s. 411.

Można więc stwierdzić, że w okresie międzywojennym nie dostrzeżono konieczności przygotowania do obrony całego terytorium kraju właśnie przez okręgi korpusów. Zaprzepaszczono tym samym możliwość radykalnego zwiększenia siły obronnej Polski.

W okresie powojennym obszar kraju podzielono początkowo na siedem (załącznik 3), a później trzy okręgi wojskowe: Pomorski, Śląski, Warszawski. W 1993 roku utworzono czwarty - Krakowski Okręg Wojskowy (załącznik 4). Według Małej Encyklopedii Wojskowej⁸ okręg wojskowy, to *...terytorialne połączenie związków i oddziałów różnych rodzajów wojsk oraz zakładów i instytucji wojskowych. Podział terytorium kraju na o.w. zapewnia pomyślną realizację zadań związanych z przygotowaniem kraju do obrony. Na czele o.w. stoi dowódca okręgu, podlegający ministrowi obrony narodowej. Dowódca o.w. kieruje realizacją przedsięwzięć wojskowych i dowodzi podległymi mu wojskami przy pomocy sztabu okręgu oraz innych organów dowodzenia. Natomiast według Słownika podstawowych terminów wojskowych (sygn. Sztab Gen. 815/77) okręg wojskowy to *...wyższy związek operacyjno-administracyjny łączący w swym składzie oddziały, związki taktyczne, instytucje i zakłady różnych rodzajów wojsk oraz organów terenowej administracji wojskowej rozmieszczonych w ściśle określonym terenie.**

W okresie przynależności Polski do Układu Warszawskiego na okres wojny okręg wojskowy wydzielał armię ogólnowojskową lub pancerną do składu ZSZ UW na tzw. front zewnętrzny. W tej sytuacji okręg wojskowy *...jako związek operacyjny wojsk lądowych (pozostałych po wydzieleniu armii) był podstawowym elementem militarnej obrony obszaru kraju, wykonującym jednocześnie określone zadania na rzecz jednostek innych rodzajów sił zbrojnych i jednostek centralnej dyspozycji, stale lub*

⁸ MEW, Wyd. MON, Warszawa 1970, t.2, s. 509.

czasowo stacjonujących na obszarze okręgu, a także na korzyść wojsk działających w składzie ZSZ UW⁹.

Równoległe z wykonywaniem funkcji typowych dla związku operacyjnego ówczesny okręg wojskowy pozostawał nadal nadrzędną jednostką terytorialnego podziału kraju dla celów administracji wojskowej - stosownie do obowiązujących postanowień normatywno-prawnych.

Po wydzieleniu armii, której dowódcą najczęściej zostawał dowódca okręgu, dowódzenie okręgiem czasu "W" przejmował zastępca do spraw obrony terytorialnej. Podlegał on bezpośrednio ministrowi obrony narodowej lub pośrednio - przez szefa Sztabu Generalnego WP. Dowódca OW czasu "W" odpowiadał za tzw. obronę terytorialną obszaru okręgu (w POW również za lądową obronę wybrzeża), którą realizował podległymi mu wojskami. Były to jednostki lądowe wojsk obrony terytorium kraju resortu ON oraz podporządkowywane jednostki ówczesnych Wojsk Ochrony Pogranicza, a także działające na ich korzyść jednostki centralnego podporządkowania. Przewidywano również doraźne podporządkowywanie dowódcy OW czasu "W" związków taktycznych wojsk operacyjnych do wykonywania szczególnie złożonych zadań, np. obrony wybrzeża¹⁰.

Do głównych zadań obrony terytorialnej okręgu należały następujące przedsięwzięcia:

- zabezpieczenie procesu organizacyjno-mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk i sił pozamilitarnych, szkolenie rezerw osobowych dla sił zbrojnych, uzupełnianie wojsk w wyniku poniesionych strat;
- zabezpieczenie przegrupowania własnych i sojusznicznych wojsk przez obszar okręgu;

⁹ *Ramowy zakres działania dowództwa OW na czas wojny*, Sztab Gen. WP, Warszawa 1986, s. 2.

¹⁰ *Obrona terytorium kraju*, ASG WP, Warszawa 1981, s. 132.

- zwalczanie desantów powietrznych i morskich oraz udział w zwalczaniu sił dywersyjnych;

- ochrona obiektów wojskowych i GN uznanych za ważne z obronnego punktu widzenia;

- likwidacja skutków uderzeń na wojska i udział sił wojskowych w przedsięwzięciach OC.

Ponadto okręg wojskowy wykonywał wiele innych zadań, spośród których - ze względu na nową rolę i zadania OW- warto odnotować następujące:

- utrzymanie i rozbudowa infrastruktury operacyjno-obronnej, zapewniającej właściwe przygotowanie terenu OW pod względem operacyjnym;

- zapewnienie funkcjonowania systemu komunikacyjnego (utrzymanie, odbudowa i osłona techniczna sieci komunikacyjnej) na terenie OW stosownie do potrzeb operacyjno-obronnych;

- utrzymanie współpracy z wojewódzkimi komitetami obrony i organami administracji państwowej w realizacji zadań na rzecz obronności kraju.

Treść przedstawionych zadań była ukierunkowana na zabezpieczenie funkcjonowania części obszaru kraju (okręgu) stanowiącej zaplecze frontu zewnętrznego. Sporo zadań typowych dla obrony terytorialnej państw, członków koalicji wyznaczało zapewnienie sprawności działania koalicyjnych wojsk operacyjnych. Dlatego też w budowie nowego systemu obronnego RP, w zależności od przyjętej koncepcji, tylko część z nich może znaleźć zastosowanie.

Zastrzeżenie to dotyczy także zadań wojewódzkich sztabów wojskowych (WSzW), które w przeszłości były (i częściowo są nadal) terytorialnymi organami dowódcy OW w sprawach operacyjno-obronnych i administracji wojskowej. Wykonywały i wykonują one przedsięwzięcia związane z administrowaniem rezerwami osobowymi i uzupełnianiem

nimi oraz środkami transportowymi i maszynami z gospodarki narodowej wojsk. WSzW spełniały także w ograniczonym zakresie funkcje organu dowodzenia w stosunku do okręgowych jednostek wojskowych podporządkowanych im przez dowódcę okręgu oraz nadzór - zwłaszcza w odniesieniu do gotowości bojowej, porządku wojskowego i dyscypliny - nad jednostkami stacjonującymi na ich terenie, a nie podporządkowanymi szefowi WSzW.

Wojewódzkie sztaby wojskowe współpracowały także z organami obrony cywilnej w sprawach wzajemnych świadczeń wojsk i sił OC, rozśrodkowania ludności, wykrywania skażeń itd. Ponadto przygotowywały i przekazywały szczegółowe informacje niezbędne do opracowania planów obrony cywilnej wojewódzkim inspektoratom.

Obecna sytuacja polityczno-militarna naszego kraju oraz wynikające z niej wymogi tworzenia i funkcjonowania systemu obronnego państwa spowodowały konieczność zweryfikowania roli i zadań zarówno OW, jak i województwa - jako podstawowych dla obronności terytorialnych ogniw sił zbrojnych RP - oraz wypracowania i wdrożenia nowych założeń obrony terytorialnej.

II. MIEJSCE I ROLA OBRONY TERYTORIALNEJ OW I WOJEWÓDZTWA (REGIONU) W OBRONIE POLSKI

Głównym celem strategicznym obrony Polski jest zachowanie suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej państwa. Cel ten jest realizowany przez:¹¹

- przygotowanie, rozbudowę i utrzymywanie infrastruktury obronnej państwa;
- przygotowanie obronne społeczeństwa;
- działania obronne i interwencyjne polskich sił zbrojnych podejmowane w potrzebie.

Dla przeciwdziałania zagrożeniom wojennym, a także w celu realizacji zewnętrznych i wewnętrznych zadań obronnych utrzymuje się w czasie pokoju i rozwija na czas zagrożenia i wojny system obronny RP. Jego głównymi elementami (załącznik 5)¹² są:

- siły zbrojne;
- pozamilitarne ogniwa obronne;
- system kierowania obronnością.

Siły zbrojne - spełniając główną rolę w systemie obrony państwa - stanowią jego najważniejszy składnik. Cechą charakterystyczną polskich sił zbrojnych jest dynamika ich właściwości wyrażająca się w ciągłych zmianach struktur, liczebności, uzbrojenia, dyslokacji oraz ewolucji poglądów na ich użycie¹³. Zmiany te są wyrazem dążenia państwa do

¹¹ *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, dokument przyjęty przez KOK w dniu 5.02.1992 r.

¹² Tamże.

¹³ B. Balcerowicz, J. Marczak, J. Pawłowski, *Problemy strategii obrony Polski*, AON, Warszawa 1993, s. 188.

stworzenia skutecznej obrony militarnej chroniącej przed jakąkolwiek agresją bądź interwencją zbrojną przeciwko Polsce ¹⁴.

Można to osiągnąć przez:

- stworzenie takiej siły obronnej, której odstraszyłaby potencjalnych najeźdźców od podejmowania decyzji i prób użycia siły do wywierania nacisku na Polskę lub dokonania agresji zbrojnej;

- takie wykorzystanie siły obronnej, która umożliwiłaby odparcie ewentualnego uderzenia na Polskę z powietrza, lądu bądź morza oraz uniemożliwiła wtargnięcie najeźdźcy w głąb terytorium;

- rozbitcie lub wyparcie z terytorium Polski sił, które w wyniku agresji desantowały się lub włamały w głąb terytorium Polski ¹⁵.

Wyjaśnienia wymaga powtarzające się określenie "siła obronna państwa". Stanowią ją nie tylko siły zbrojne, lecz także inne środki obronne. W klasycznym ujęciu C.V. Clausewitza ¹⁶ są nimi:

- obrona krajowa (obrona terytorialna);

- twierdze (operacyjne przygotowanie terytorium, infrastruktura obronna, umocnienia);

- naród (duch i wola obrony narodu oraz jego obronne przygotowanie);

- powstanie narodowe lub pospolite ruszenie (powszechny ruch oporu);

- sprzymierzeńcy (system bezpieczeństwa zbiorowego, sojusze itp.).

Wykorzystanie przez państwo wszystkich będących w jego dyspozycji środków obrony, czyli siły obronnej, umożliwia jego skuteczną obronę

¹⁴ J. Marczak, K. Gąsiorek, *Obrona terytorialna okręgu wojskowego i województwa (regionu)*, AON, Warszawa 1993, s. 7

¹⁵ Zob. B. Balcerowicz (...) op. cit., s. 179.

¹⁶ C.V. Clausewitz, *O wojnie*, Wyd. MON, Warszawa 1958, t. 2, s. 26-35. (w nawiasach podano pojęcia używane współcześnie).

przed silniejszym agresorem, jego siłą uderzeniową. W tym właśnie tkwi szansa obrony przed przemocą zbrojną większych państw.

Wielu przykładów skutecznego wykorzystania przez państwo i naród posiadanych środków obrony dostarczają konflikty powojenne m.in. wojna w Afganistanie przeciwko ingerencji ZSRR. W tym konflikcie naród afgański skutecznie wykorzystał warunki terenowe, pomoc zewnętrzną, powstanie narodowe wsparte bitnością, duchem i wolą obrony narodu. Te pozawojkowe środki obronne odgrywają coraz większą rolę począwszy od końca XVIII wieku, gdy wojny przybrały charakter powszechny, obejmując całe terytoria i społeczeństwa. Wojny XX wieku, a zwłaszcza ich powietrzno-lądowy charakter, uczyniły koniecznym przygotowanie w obronie państwa nie tylko tzw. operacji obronnych na określonym kierunku czy odcinku granicy. Niezbędne stało się przygotowanie do obrony całego terytorium przed uderzeniami raketowo-lotniczymi i powietrzno-lądowym wtargnięciem przeciwnika. Te potrzeby przyczyniły się do tworzenia obrony terytorialnej i cywilnej, a w Polsce tzw. obrony terytorium kraju.

Na kształt obrony terytorialnej poszczególnych państw wpływa wiele czynników. Do zasadniczych należą następujące¹⁷:

- koncepcja i struktura systemu obronnego;
- właściwości i znaczenie obszaru kraju pod względem operacyjno-strategicznym;
- prognozowane zagrożenie militarne;
- wnioski wynikające z koncepcji obrony strategicznej.

Wpływ wymienionych czynników spowodował ukształtowanie się na świecie trzech modeli sił obrony terytorialnej¹⁸:

¹⁷ W. Skobel, K. Gąsiorek, *Obrona terytorialna RP*, AON, Warszawa 1993.

¹⁸ Zob. *International Military and Defence Encyclopedia*, Washington 1993.

Pierwszy - wielozadaniowe siły terytorialne, które mogą być wykorzystywane do obrony miejscowej lub do wzmocnienia wojsk regularnych zaangażowanych poza terytorium narodowym (np. Wielka Brytania, Stany Zjednoczone).

Drugi - wojska terytorialne przeznaczone do zapewnienia bezpieczeństwa militarnego i porządku publicznego oraz swobody operacyjnej poza strefami działań narodowych i sojusznicych wojsk operacyjnych (np. Niemcy, Belgia, Holandia, a także Polska - w okresie przynależności do Układu Warszawskiego).

Trzeci - siły terytorialne, które podczas szczególnego zagrożenia i wojny będą używane do obrony na obszarze całego kraju jako strategiczny środek obrony (np. Szwajcaria, Izrael).

Analiza wymienionych czynników oraz przedstawionych modeli obrony terytorialnej w aspekcie prognozowanej sytuacji polityczno-militarnej w Europie wskazuje na to, że w budowie rodzimej OT, Polska powinna się wzorować - przynajmniej do czasu przyjęcia do koalicji (systemu zbiorowego bezpieczeństwa, sojuszu militarnego) - na trzecim modelu. **Przyjęcie takiego modelu będzie oznaczało, że obrona terytorialna okręgu wojskowego, a także województwa (regionu) we współczesnej obronie to forma militarnego przygotowania i prowadzenia obrony powszechnej na tej części terytorium Polski, które obejmuje swym zasięgiem.**

Wnioski wynikające z prognozowanych uwarunkowań budowy systemu obronnego państwa na przełomie wieków, poparte doświadczeniami rodzimej i zagranicznej obrony terytorialnej, wyraźnie argumentują celowość tworzenia swoistego podsystemu OT jako **komponentu systemu obrony militarnej**. Niezależnie bowiem od tego, czy Polska będzie tworzyła samodzielny system obrony, czy też - polski system obronny będzie podsystemem w systemie koalicyjnym - jego stałym, podstawowym elementem będą siły zbrojne składające się z wojsk

operacyjnych i sił obrony terytorialnej¹⁹. Obecnie i w najbliższej przyszłości siły zbrojne jako jednolity organizm łączący wspólnym celem dwa typy (gatunki) wojsk (operacyjne i obrony terytorialnej) będą realizowały zadania militarne wyłącznie na obszarze kraju.

Przy przystąpieniu Polski do koalicji - usytuowanie OT w systemie obronnym państwa także nie ulegnie zmianie, nadal będzie ona częścią systemu obrony militarnej. Zmienić się może jedynie podporządkowanie jednostek OT określonym dowództwom - narodowemu lub sojuszniczemu oraz klasyfikacja i charakter zadań.

Rola i znaczenie obrony terytorialnej okręgu (województwa, regionu), wynikające bezpośrednio z jej umiejscowienia w systemie obronnym państwa, ulegają ciągłym przewartościowaniom. W okresie przynależności Polski do Układu Warszawskiego ówczesna OT okręgu (województwa, regionu), będąca samodzielnym, militarnym elementem OTK, stanowiła istotny czynnik zapewnienia sprawności funkcjonowania kraju jako zaplecza walczących na tzw. froncie zewnętrznym wojsk operacyjnych.

We współczesnych warunkach rola obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu) w obronie Polski polega nie tylko - jak to było w przeszłości - na efektywnym zabezpieczeniu, wsparciu i uzupełnianiu działań prowadzonych przez wojska operacyjne, lecz przede wszystkim na spełnianiu funkcji aktywnej części sił zbrojnych prowadzących obronę powszechną, punktowo-przestrzenną na całym terytorium okręgu (województwa, regionu). Dotyczy to zarówno działań regularnych, jak i różnych sposobów działań nieregularnych na obszarach zajętych przez przeciwnika. Ponadto obrona terytorialna OW może stanowić - jak już wspomniano - pomost łączący układ militarny z pozamilitarnym. Może to wyrażać się w udzielaniu pomocy organom i

¹⁹ Por. *Polityka bezpieczeństwa* ..., op. cit., roz. 6, *System obronny*.

ogniom pozamilitarnym w realizacji zadań obronnych oraz inspirowaniu i koordynowaniu tych zadań na rzecz sił zbrojnych. Umieszczenie obrony terytorialnej okręgu wojskowego w systemie obronnym państwa i jej więzi z podsystemem pozamilitarnym są ujęte w załączniku 6.

Inaczej mówiąc, rola obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu) polega na przygotowaniu i wykorzystywaniu w obronie obszaru odpowiedzialności - poza wojskami operacyjnymi - wszystkich dostępnych środków obrony państwa, a więc: wojsk OT, woli obrony narodu, przygotowanego pod względem obronnym terytorium i powszechnego ruchu oporu, w tym jego najwyższej formy - oporu zbrojnego.

III. CELE, ZADANIA I SIŁY OBRONY TERYTORIALNEJ OW I WOJEWÓDZTWA (REGIONU)

Miejsce i rola obrony terytorialnej w systemie obronnym państwa wyznaczają cel OT okręgu wojskowego i województwa (regionu), którym powinna być obrona strefy odpowiedzialności realizowana samodzielnie lub wspólnie z wojskami operacyjnymi. Może ona być realizowana poprzez system punktowo-przestrzennego przygotowania i prowadzenia obrony rejonów i obiektów na obszarze całej strefy odpowiedzialności (okręgu, województwa, regionu), stwarzanie dogodnych warunków do rozwinięcia i działania wojsk operacyjnych, natychmiastowe podjęcie w masowej skali działań nieregularnych na obszarach zajętych przez agresora oraz wspomaganie innych podsystemów systemu obronnego państwa.

Przedstawiony cel, a przede wszystkim wymogi obronności państwa stawiają przed obroną terytorialną okręgu i województwa (regionu) dwie podstawowe funkcje: obronną oraz narodowo - i państwo-wotwórczą.

Obie funkcje obejmują wiele zadań niezbędnych do realizacji zarówno w czasie pokoju, jak i w okresie kryzysów oraz wojny. Ilustruje to załącznik 7. W zakresie funkcji obronnej OT okręgu wojskowego i województwa (regionu) szczegółowego omówienia wymagają zadania militarne, a wśród nich: ²⁰

1. Walka (zwalczanie sił przeciwnika, które usiłują wtargnąć lub wtargnęły na obszar kraju).

²⁰ Por. W. Skobel, *Wykorzystanie sił obrony regionalnej (terytorialnej) w operacji obronnej na obszarze kraju*, w: *Obrona regionalna (terytorialna) w strategii obrony Polski*. Materiały z sympozjum z 14 listopada 1991, AON, Warszawa 1992, s. 114.

2. Zabezpieczenie (wsparcie) działań wojsk operacyjnych.

3. Wspomaganie innych (pozamilitarnych) podsystemów systemu obronnego państwa.

W budowie współczesnej, polskiej obrony terytorialnej OW szczególną uwagę należałoby zwrócić na pierwszą grupę zadań. Oto one:

- obrona określonych rubieży, rejonów, aglomeracji, miast i miejscowości, realizowana samodzielnie lub we współdziałaniu z wojskami operacyjnymi;

- walka z siłami desantowymi, powietrznoszurmowymi i dywersyjnymi (specjalnymi) przeciwnika w głębi ugrupowania operacyjnego i na zapleczu;

- prowadzenie działań nieregularnych na części terytorium kraju, zajętej przez przeciwnika.

Wśród zadań zabezpieczających wykonywanych w ramach obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu) można wymienić następujące:

- zabezpieczenie procesu organizacyjno-mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych;

- zabezpieczenie przegrupowania wojsk do nakazanych rejonów, w tym zwłaszcza przejezdności dróg samochodowych i linii kolejowych oraz regulację ruchu wojsk;

- udział w przedsięwzięciach operacyjnego przygotowania obszaru (OW, województwa, regionu), w tym m.in. w rozbudowie fortyfikacyjnej rubieży i rejonów obrony, urządzaniu i utrzymywaniu - w razie potrzeby - przepraw zapasowych, tymczasowych rejonów przeładunkowych oraz dróg na przełaj, a także przygotowaniu i utrzymaniu systemu zapór i niszczeń;

- ochronę obiektów wojskowych, w tym wytypowanych elementów systemów kierowania i dowodzenia wojskami operacyjnymi (m.in. SD,

PSD i PSD okręgu) oraz obiektów gospodarki narodowej szczególnie ważnych pod względem strategiczno-operacyjnym;

- osłonę granicy RP z państwem nie będącym stroną konfliktu przy wykorzystaniu włączonej w skład sił zbrojnych Straży Granicznej i we współdziałaniu z policją;

- udział we wsparciu logistycznym wojsk operacyjnych oraz w akcjach ratunkowych prowadzonych w jednostkach i obiektach wojskowych;

- utrzymywanie porządku w garnizonach wojskowych.

Do zadań z zakresu wspomagania innych (pozamilitarnych) podsystemów systemu obronnego państwa zaliczamy:

- udział w prowadzonych przez specjalistyczne siły obrony cywilnej akcjach ratunkowych na rzecz ludności cywilnej (w rejonach masowych porażeń, rozległych klęsk żywiołowych, awarii urządzeń z toksycznymi środkami przemysłowymi itp.);

- postulowanie rozwiązań w zakresie ewakuacji ludności cywilnej ze strefy działań bojowych, wskazywanie dróg przemieszczeń, uczestniczenie w utrzymywaniu porządku w punktach za i wyładowczych, na trasach ewakuacji oraz ewentualna pomoc medyczna;

- udzielanie pomocy organom resortu spraw wewnętrznych w realizacji zadań z zakresu ochrony państwa, utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

W literaturze przedmiotu spotykamy inne ujęcie zadań obrony terytorialnej. Często jest lansowany podział na zadania o charakterze operacyjnym, zabezpieczającym i ratowniczym²¹ (załącznik 8). W obu podziałach zadania szczegółowe są bardzo podobne, różnice wynikają raczej z kwestii kierowania się odmiennymi kryteriami.

²¹ Por., *Rola, miejsce i zadania obrony terytorialnej w strategicznej operacji obronnej* w: *Biuletyn Informacyjny* nr 1 (159), Wyd. MON, Warszawa 1994, s. 227-228 (edycja niejawna).

Spełnienie przedstawionego celu i zadań obrony terytorialnej - stosownie do potrzeb obronności Polski - wymaga, by system obrony terytorialnej obejmował:

- terytorialne organy dowodzenia;
- wojska obrony terytorialnej;
- wojskowe elementy operacyjnego przygotowania terytorium.

Ponadto na wypadek zagrożenia i wojny w skład systemu obrony terytorialnej powinny zostać włączone stacjonarne jednostki i instytucje wojskowe oraz Straż Graniczna²², a także inne jednostki wspierające funkcjonowanie sił zbrojnych. Wymienione elementy - z wyjątkiem elementów operacyjnego przygotowania terytorium - stanowią siły obrony terytorialnej (załącznik 9).

Terytorialne organy dowodzenia to wydzielone komórki organizacyjne (zarządy, oddziały, wydziały) Sztabu Generalnego, rodzajów sił zbrojnych, okręgów wojskowych oraz wojewódzkie (regionalne) sztaby wojskowe przeznaczone do kierowania obroną terytorialną. W okręgu wojskowym (rozumianym jako dowództwo i sztab) występuje zastępca dowódcy okręgu - szef obrony terytorialnej i jego organ wykonawczy - oddział OT. Natomiast wojewódzki (regionalny) sztab wojskowy stanowi w całości terytorialnej organ dowodzenia.

Terytorialne organy dowodzenia okręgu wojskowego spełniają rolę organu sztabowego, planującego i nadzorującego działania sił OT w czasie "P". Wypracowują one koncepcję użycia tych sił na okres zagrożenia i wojny, prowadzą studia TDW w aspekcie operacyjnego przygotowania terytorium, a także organizują współdziałanie sił układu pozamilitarnego z siłami zbrojnymi.

²² Zgodnie z art. 4 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. nr 78, poz. 462) *W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny Straż Graniczna staje się z mocy prawa częścią Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, podległą Ministrowi Obrony Narodowej.*

W wypadku wojny i wydzielenia oraz wysłania poza okręg korpusu dowodzonego przez dowódcę OW czasu "P" jego zastępca - szef OT przejmuje funkcję dowódcy, a oddział OT - funkcję oddziału operacyjnego sztabu okręgu. W innym przypadku - pozostawienie i działania wojsk operacyjnych na obszarze okręgu - szef OT i oddział OT kierowałyby siłami obrony terytorialnej działającymi na zapleczu i koordynowali świadczenia sił układu pozamilitarnego na rzecz sił zbrojnych.

Do zasadniczych zadań oddziału OT okręgu wojskowego²³ należą:

- planowanie udziału sił OT w działaniach bojowych wojsk operacyjnych;

- wypracowanie propozycji użycia i wykorzystania sił OT w działaniach bojowych wojsk operacyjnych zgodnie z decyzją dowódcy okręgu (w lądowej, przeciwdesantowej i przeciwdywersyjnej obronie obszaru odpowiedzialności);

- wypracowanie decyzji do działań samodzielnych wojsk OT oraz planowanie zadań obronnych dla wojewódzkich (regionalnych) sztabów wojskowych;

- organizowanie, koordynowanie i realizowanie studiów obszaru okręgu oraz prac planistycznych i wykonawczych związanych z operacyjnym przygotowaniem terytorium;

- organizowanie współdziałania z organami sfery pozamilitarnej szczebla ponadwojewódzkiego (np. DOKP, DODP) oraz z wojewodami.

²³ Szczegółowe przedstawienie zadań w *Poradniku pracy oddziału operacyjnego OT sztabu POW*, POW, Bydgoszcz 1991, sygn. POW wewn. 408/91.

Wojewódzki (regionalny)²⁴ sztab wojskowy jako terytorialny organ dowodzenia różni się jakościowo od poprzedniego WSzW będącego organem administracji wojskowej stopnia podstawowego. Budowane od podstaw wojewódzkie (regionalne) sztaby wojskowe będą ... *terytorialnymi organami wykonawczymi dowódcy okręgu wojskowego spełniającymi w jego imieniu funkcje dowodzenia podległymi i przydzielonymi siłami: zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych; administrowania rezerwami osobowymi i środkami transportowymi; pokojowego i wojennego uzupełniania sił zbrojnych oraz formacji obrony cywilnej i jednostek przewidzianych do militaryzacji, a także organizowania współpracy i współdziałania z obronnymi ogniwami układu pozamilitarnego na obszarze województwa (regionu)*²⁵.

Wojewódzki (regionalny) sztab wojskowy, jako terytorialny organ dowodzenia, będzie miał do wykonania niemało zadań związanych z obroną obszaru województwa, a więc nie tylko z dziedziny organizacyjno-mobilizacyjnej, lecz także operacyjnej i logistycznej. Spełnieniu tych zadań ma służyć utworzenie w składzie W(R)SzW odpowiednich wydziałów (załącznik 10).

Do zadań W(R)SzW w zakresie działalności operacyjnej należy m.in. planowanie i przygotowanie w czasie pokoju oraz organizowanie i wykonywanie w czasie wojny niżej podanych działań:

²⁴ Nazwę roboczą *regionalny sztab wojskowy (RSzW)* przyjęto dla sztabów, którymi w latach 1993-94 prowadzono eksperyment mający na celu wypracowanie zasad działania i struktur niezbędnych dla WSzW jako terytorialnego organu dowodzenia. W tekście opracowania używa się podwójnej nazwy dla odróżnienia WSzW jako organu administracji od WSzW jako terytorialnego organu dowodzenia.

²⁵ *Rola, miejsce i zadania wojewódzkiego (regionalnego) sztabu wojskowego w systemie obronnym okręgu wojskowego*, SOW, Wrocław 1994, sygn. SOW. wewn. 474/94., s. 3.

- użycie podległych i przydzielonych sił OT w obronie województwa w formie regularnych i nieregularnych działań bojowych prowadzonych w ugrupowaniu wojsk operacyjnych i samodzielnie;

- wykorzystanie sił wojskowych do likwidacji skutków działań przeciwnika oraz - w ramach pomocy organom i siłom OC - skutków klęsk żywiołowych, awarii i katastrof na obszarze województwa;

- współdziałanie z wojewódzkimi pozamilitarnymi ogniwami obronnymi, dotyczącego wzajemnych świadczeń.

Szczególnego znaczenia nabierają zadania związane z obroną (militarną) województwa. Dotyczą one organizowania i prowadzenia przez siły OT: obrony rubieży, rejonów i miejscowości; zwalczania sił dywersyjnych i - stosownie do możliwości - działań przeciwdesantowych; ochrony i obrony obiektów wojskowych i gospodarki narodowej ważnych dla obronności państwa.

Całkowicie nowe, wymagające zatem szerszej prezentacji, są zadania W(R)SzW z zakresu działalności logistycznej. Będą one realizowane zarówno w czasie pokoju, jak i w okresie zagrożenia i wojny. Do zadań²⁶ tych w czasie pokoju należą następujące:

- zbieranie i aktualizowanie danych o infrastrukturze logistycznej (technicznej i społecznej) na obszarze województwa (regionu);

- planowanie świadczeń wojewódzkich zakładów i przedsiębiorstw gospodarki narodowej na potrzeby sił zbrojnych i kompleksowego zabezpieczenia logistycznego ze źródeł i baz wojskowych oraz cywilnych;

- planowanie zabezpieczenia przegrupowania wojsk przez obszar województwa (regionu) - zwłaszcza regulacji ruchu i osłony technicznej dróg - siłami wojskowymi i cywilnymi.

²⁶ Tamże, s. 9-11.

W okresie zagrożenia i wojny do zadań wydziału logistycznego W(R)SzW należy zaliczyć:

- przygotowanie kwater, obsługi, zaopatrywania materiałowego oraz pomocy technicznej i medycznej;
- zabezpieczenie, we współdziałaniu z policją, przegrupowania wojsk przez obszar województwa (regionu);
- nawiązywanie i utrzymywanie współpracy (współdziałanie) z wojewódzkimi ogniwami pozamilitarnymi, związanej z zapewnieniem ochrony przeciwpożarowej, osłony technicznej sieci transportowej i utrzymania jej przejezdności, przewozów wojskowych, zaopatrzenia wojsk w wodę, wykonywania świadczeń osobistych i rzeczowych oraz leczniczych, a także udostępnienia cywilnej bazy szpitalnej.

IV. PRZYGOTOWANIE OBRONY TERYTORIALNEJ OKRĘGU WOJSKOWEGO I WOJEWÓDZTWA (REGIONU)

Pierwsza połowa lat dziewięćdziesiątych to okres prac koncepcyjnych i wstępnych poczynań organizacyjnych nad obroną terytorialną RP. Postępują one równolegle z tworzeniem strategii obronnej oraz przygotowaniem planów operacyjnych odpowiadających sytuacji polityczno-militarnej Polski. Zadania, wynikające z planów operacyjnych, oraz ogólne cele i funkcje obrony terytorialnej stanowią podstawę przygotowania OT okręgu wojskowego. Natomiast podstawą przygotowania obrony terytorialnej województwa (regionu) jest rozkaz dowódcy okręgu wojskowego oraz zarządzenia szefów rodzajów wojsk i służb.

Przygotowanie obrony terytorialnej okręgu wojskowego, województwa (regionu) obejmuje planowanie i organizowanie OT, doprowadzanie do gotowości sił OT oraz operacyjne przygotowanie terytorium²⁷.

Przygotowanie do obrony terytorialnej okręgu wojskowego, województwa (regionu) odbywa się łącznie z rozwiązywaniem wszystkich kwestii związanych z obronnością RP. Organizowanie OT i doprowadzanie jej sił do gotowości nie różni się od podobnych przedsięwzięć w wojskach operacyjnych; problemy zaś operacyjnego przygotowania terytorium obejmują kwestie interdyscyplinarne wychodzące poza ramy niniejszego opracowania. Dlatego zostaną przedstawione wyłącznie charakterystyczne cechy planowania OT OW i województwa (regionu).

Podstawą planowania obrony okręgu wojskowego jest plan obrony RP (tzw. plan operacyjny), określający siły i środki niezbędne do obrony kraju, sposób prowadzenia działań wojennych i ich zabezpie-

²⁷ Por. *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych*, Sztab Gen. WP, część I, Warszawa 1994, s. 103.

czenia, wielkość i rodzaje sił zbrojnych, sposób ich użycia w czasie wojny, rodzaje, zakres i sposób wykonywania świadczeń na rzecz tych sił przez siły i środki pozamilitarne, a także wzajemnych świadczeń sił zbrojnych i układu pozamilitarnego.

Zadania dla okręgu wojskowego, wynikające z planu operacyjnego, stanowią podstawę wypracowania przez dowództwo szczegółowej koncepcji obrony obszaru odpowiedzialności w ramach strategicznej operacji obronnej. Na podstawie wstępnego zamiaru (wytycznych) dowódcy OW, jego zastępcą, szef OT będzie przygotowywał koncepcje obrony terytorialnej okręgu.

Dla prac planistycznych w zakresie realizacji zadań OT podstawowe znaczenie mają ustalenia, dotyczące:

- oceny zagrożenia, uwzględniającej sposoby i przewidywany zakres zbrojnego oddziaływania przeciwnika na obszar okręgu;

- przewidywanego charakteru narastania zagrożenia i możliwego przebiegu działań w początkowym okresie wojny, ze szczególnym uwzględnieniem prawdopodobnego kształtowania się sytuacji militarnej na obszarze okręgu;

- zasad osiągnięcia gotowości bojowej wojsk w powiązaniu z zasadami osiągnięcia gotowości obronnej całego kraju (w tym przejście na wojenny system dowodzenia, sprzężony z wojennym systemem kierowania i zarządzania państwem);

- przewidywanego charakteru działania wojsk obrony terytorialnej oraz zasad ich współdziałania, także z siłami pozamilitarnymi i wojskami operacyjnymi;

- zaleceń dla organów układu pozamilitarnego w zakresie zaspokajania potrzeb sił zbrojnych.

W planowaniu obrony terytorialnej OW należy liczyć się z tym, że realizacja przedsięwzięć wystąpi w strukturze organizacyjnej sztabów i wojsk okresu pokojowego. Natomiast w sytuacji wydzielenia związku

operacyjnego ze struktury okręgu i wysłania go w inny obszar kraju dalsza realizacja planów będzie kontynuowana przez dowództwa OW czasu "W", terytorialne organy dowodzenia i jednostki OT oraz inne jednostki podporządkowane dowódcy okręgu, wchodzące w system obrony terytorialnej.

Plany obrony terytorialnej są opracowywane na wszystkich szczeblach w czasie pokoju. Opracowywanie planów w tym okresie, choć często oparte na hipotetycznie przyjmowanych założeniach, ma duże znaczenie praktyczne. Pozwala bowiem zawczasu określić niezbędne potrzeby w zakresie sił i środków oraz optymalne możliwości wykonania zadań w założonym miejscu i czasie, ustalić zasady współdziałania, potrzeby materiałowe, a także przedsięwziąć prace przygotowawcze dotyczące zarówno terenu (tzw. operacyjne przygotowanie terytorium), jak i wykonania zadań.

W procesie planowania obrony terytorialnej szef OT - zastępca dowódcy na podstawie zamiaru dowódcy OW określa sposób działania terytorialnych organów dowodzenia i podległych jednostek w czasie osiągnięcia wyższych stanów gotowości bojowej oraz podczas wykonywania przez nie zadań (w czasie wojny).

W dokumentach planistycznych okręgu są ujmowane zasadnicze problemy obrony terytorialnej. Natomiast pełne rozwiązania znajdują się w *Planie użycia wojsk OT i sił pozamilitarnych*, opracowywanym przez oddział operacyjny OT, oraz innych planach szczegółowych, np. *Planie ochrony obiektów*.

Plan użycia wojsk OT i sił pozamilitarnych jest podstawowym dokumentem z zakresu obrony terytorialnej okręgu wojskowego. Wykonuje się go graficznie na mapie w skali 1:200 000 wraz z legendą uzupełniającą treść mapy. Podaje się w nim:

- ocenę zagrożenia obszaru okręgu wojskowego;
- cel i zamiar użycia wojsk OT i sił pozamilitarnych;

- rozmieszczenie jednostek wojsk OT i sposób ich użycia do realizacji przewidywanych zadań;

- rozmieszczenie jednostek rodzajów sił zbrojnych związanych z obroną terytorialną OW;

- rozmieszczenie sił innych resortów, a przede wszystkim spraw wewnętrznych oraz zamiar ich użycia;

- podział sił i środków przeznaczonych do wykonania poszczególnych zadań.

Na podstawie tego planu i zgodnie z ustalonymi w nim wymaganiami przygotowuje się dokumenty regulujące tryb i szczegóły wykonania zadań zabezpieczających. Dokumenty te są opracowywane przez poszczególne specjalistyczne oddziały sztabu okręgu wojskowego.

Planowanie obrony terytorialnej w okręgu wojskowym jest procesem złożonym. Wynika to zwłaszcza z tego, że w działaniach zamierza się wykorzystać nie tylko wojska OT, lecz także inne jednostki wojskowe podporządkowane dowódcy OW czasu "W" oraz siły podporządkowane poszczególnym resortom. Planuje się ponadto świadczenia ze strony układu pozamilitarnego na rzecz sił zbrojnych.

Na podstawie dokumentów planistycznych na szczeblu okręgu opracowuje się zadania dla wojewódzkich (regionalnych) sztabów wojskowych. Zadania te w formie rozkazu dowódcy OW i zarządzeń wykonawczych przekazuje się szefom W(R)SzW, a odpowiednie wyciągi z planów okręgowych - także zainteresowanym ogniwom współdziałającym.

Oddział operacyjny OT sztabu okręgu wojskowego może również opracowywać dokumentację bojową dla jednostek ogólnowojskowych OT (najczęściej brygad), pozostających w bezpośrednim podporządkowaniu okręgu.

Wojewódzkie (regionalne) sztaby wojskowe są kolejnym ogniwem planowania i realizowania zadań obrony terytorialnej. W planach tego szczebla rozpracowuje się szczegółowo następujące zagadnienia:

- problematykę zapewnienia sprawnego przebiegu mobilizacji i uzupełniania sił zbrojnych;
- ochronę obiektów wojskowych i ważnych z obronnego punktu widzenia obiektów GN;
- obronę miast (wyznaczonych przez dowódcę OW);
- osłonę granicy państwowej z państwem nie będącym stroną konfliktu;
- przygotowanie działań nieregularnych;
- zabezpieczenie logistyczne (wojsk OT i operacyjnych);
- zabezpieczenie na obszarze województwa (regionu) przegrupowania wojsk pod względem komunikacyjnym, regulacji ruchu, pomocy medycznej i technicznej;
- współdziałanie z terenowymi organami resortu spraw wewnętrznych w zakresie obrony przeciwdywersyjnej, utrzymania porządku w garnizonach, zabezpieczenia przegrupowania i innych wspólnie wykonywanych zadań;
- współdziałanie z organami i siłami obrony cywilnej w zakresie zadań ochrony ludności, ratownictwa, ostrzegania i alarmowania o zagrożeniach.

Koncepcja rozwiązania zadań obrony terytorialnej jest przedstawiana w podstawowym dokumencie opracowywanym na tym szczeblu, tj. *Planie działania W(R)SzW w okresie zagrożenia i wojny*. Plan ten wykonuje się graficznie na mapie w skali 1:100 000 oraz w formie opisowej (legandy).

W części graficznej planu ²⁸ ujmuje się:

- przewidywane zagrożenie obszaru województwa (regionu);
- położenie wojsk OT i ich zadania oraz niezbędne dane o wojskach operacyjnych rozmieszczonych i działających na obszarze województwa (regionu);
- położenie i działanie sił układu pozamilitarnego, w tym rozmieszczenie obiektów infrastruktury technicznej i społecznej;

- położenie i zadania sił OT sąsiednich województw.

W części opisowej planu przedstawia się:

- wnioski z oceny zagrożenia województwa;
- siły i środki wojsk OT oraz układu pozamilitarnego;
- zadania i zamiar działania;
- podział sił i środków do wykonania zadań;
- problemy współdziałania;
- przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych;
- organizację dowodzenia i łączności.

Szczegółowe rozwiązania poszczególnych zadań znajdują się w załącznikach do zasadniczego *Planu działania* ..., takich jak:

1. "Plan ochrony obiektów".
2. "Organizacja regulacji ruchu na obszarze W(R)SzW".
3. "Plan współdziałania z siłami układu pozamilitarnego".
4. "Plan współdziałania z organami i siłami OC".

W wojewódzkim (regionalnym) sztabie wojskowym, podobnie jak w każdym organie dowodzenia opracowuje się ponadto wiele innych dokumentów dowodzenia, sprawozdawczo-informacyjnych i pomocniczych. Są one niezbędne w procesie kierowania podległymi wojskami, przekazywania informacji i organizowania współdziałania. Do dokumentów tych można zaliczyć: decyzje szefa W(R)SzW wykonywane na

²⁸ Zob. *Rola, miejsce...*, op. cit., s. 23-25.

określony czas (do wykonania określonego zadania), mapy robocze, rozkaz szefa W(R)SzW, zarządzenia wstępne i bojowe, sprawozdanie operacyjne i meldunki bojowe, kalendarzowe plany przygotowania działań i inne. Treść i forma tych dokumentów nie różni się od opracowywanych w ZT (ZO) wojsk operacyjnych. Podobnie, nie różni się metodologia pracy szefa W(R)SzW nad przygotowaniem planów do pracy dowódców ZT (oddziałów) wojsk operacyjnych.

V. FUNKCJONOWANIE OBRONY TERYTORIALNEJ OKRĘGU WOJSKOWEGO I WOJEWÓDZTWA (REGIONU)

Funkcjonowanie obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu) można rozpatrywać w aspekcie pokoju, wzrostu zagrożenia i wojny. W czasie pokoju okręg wojskowy i województwo (region) nie dysponują rozwiniętymi siłami obrony terytorialnej. Występują jedynie terytorialne organy dowodzenia, grupy organizacyjno-mobilizacyjne wojsk OT, nieliczne - częściowo rozwinięte - jednostki szkolne OT oraz te jednostki, które dopiero w okresie "W" mogą być włączone w system OT (np. ośrodki szkolne, jednostki logistyczne).

Głównym zatem przejawem funkcjonowania obrony terytorialnej okręgu wojskowego i województwa (regionu) w czasie pokoju będą przedsięwzięcia szkoleniowe i planistyczne. Wyrażają się one w programowaniu, planowaniu, organizowaniu i nadzorowaniu szkolenia z zakresu OT oraz udziale w planowaniu obrony militarnej OW i województwa (regionu), będącym integralną częścią planowania strategiczno-operacyjnego realizowanego na szczeblu centralnym. W tym przypadku terytorialne organy dowodzenia uczestniczą w planowaniu wykorzystania wojsk OT w procesie strategicznego rozwijania sił zbrojnych oraz w działaniach wojennych. W czasie pokoju organa te prowadzą także studia obszarów odpowiedzialności i nadzorują przedsięwzięcia operacyjnego przygotowania terytorium. Można ponadto przewidywać użycie częściowo rozwiniętych jednostek OT do zadań ratowniczych, związanych z likwidacją skutków klęsk żywiołowych i innych nadzwyczajnych rozległych zagrożeń.

W okresie wzrostu zagrożenia i osiągnięcia przez siły zbrojne wyższych stanów gotowości bojowej celem działania sił OT okręgu wojskowego i województwa (regionu) - po ich rozwinięciu w niezbędnym zakresie -

- będzie osłona mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia sił zbrojnych oraz pozamilitarnych elementów systemu obronnego.

Cel ten będzie osiągnięty realizacją następujących zadań:

- wzmocnienie osłony i ochrony granicy państwowej (po przyjęciu oddziałów Straży Granicznej) siłami jednostek OT rozmieszczonych w jej pobliżu;

- osłonę rejonów mobilizacji i koncentracji wojsk operacyjnych siłami żandarmerii wojskowej i innych wytypowanych jednostek OT;

- ochronę i obronę ważnych obiektów wojskowych i gospodarki narodowej (tzw. kategorii I) pododdziałami ochrony obiektów i podporządkowanymi strażami ochronnymi;

- wykonywanie zadań wsparcia i zabezpieczenia na korzyść wojsk operacyjnych siłami jednostek rodzajów wojsk OT, zwłaszcza inżynierskich (np. pontonowych, rozbudowy fortyfikacyjnej).

W miarę rozwijania jednostek OT część z nich w sytuacji nasilania się zagrożenia może przystąpić do obsadzania i przygotowywania obrony węzłów, rejonów i miejscowości.

Funkcjonowanie obrony terytorialnej okręgu wojskowego, województwa (regionu) podczas wojny można rozpatrywać jako działanie sił OT w okresach: odpierania pierwszych uderzeń przeciwnika; walki obronnej na obszarach odpowiedzialności (po wtargnięciu przeciwnika); oraz po jego utracie.

W okresie odpierania pierwszych uderzeń przeciwnika celem działań sił OT będzie uporczywa obrona obiektów i rejonów przed powietrznymi i naziemnymi uderzeniami przeciwnika oraz tworzenie warunków do manewru i działania wojsk operacyjnych. Wówczas jednostki wojsk OT będą wykonywały zadania obronne w ugrupowaniu wojsk operacyjnych (związków operacyjnych i taktycznych) oraz poza ich ugrupowaniem ²⁹.

²⁹ *Regulamin ...*, op. cit., s. 66-67.

W ugrupowaniu wojsk operacyjnych jednostki OT mogą znajdować się w ich pierwszym lub kolejnym rzucie oraz wchodzić w skład odwodów przeciwdesantowych (przeciwdywersyjnych). Działania jednostek OT, rozmieszczonych w pierwszym rzucie ugrupowania obronnego i na kierunku uderzeń przeciwnika, skupią się na uporczywej obronie rejonów oraz miejscowości, prowadzonej niekiedy w okrążeniu.

Działania sił OT, rozmieszczonych w głębi ugrupowania obronnego, a także na pozostałych obszarach okręgu, będą polegały na przygotowaniu i obsadzaniu kolejnych rubieży i obiektów obrony, niszczeniu obiektów i minowaniu dróg na kierunkach uderzeń przeciwnika oraz zwalczaniu sił desantowych i dywersyjnych. Jednostki OT będą także ochraniały obiekty wojskowe i gospodarki narodowej oraz udzielały wszechstronnej pomocy wojskom operacyjnym. Dotyczy to zwłaszcza zabezpieczenia im swobody manewru poprzez kierowanie ruchem kolumn i zabezpieczenie komunikacyjne - budowę zapasowych przepraw, budowę doraźnych i odbudowę uszkodzonych obiektów komunikacyjnych, przygotowanie dróg na przełaj itp. Ponadto siły OT mogą brać udział w zabezpieczeniu logistycznym wojsk operacyjnych dostarczając środki materiałowe, ochraniając elementy logistyczne, pomagając w ewakuacji, pracach przeładunkowych i ratunkowych.

Jednostki obrony terytorialnej, rozmieszczone w głębi okręgu, na obszarach województw znajdujących się poza ugrupowaniem obronnym, mogą być angażowane do wsparcia działań sił pozamilitarnych. Będzie to przede wszystkim pomoc organom obrony cywilnej oraz, w szczególnych przypadkach, organom ochrony państwa.

W okresie walki obronnej (po wtargnięciu przeciwnika na obszar OW) celem działania sił OT będzie prowadzenie - wspólnie z wojskami operacyjnymi - uporczywej obrony na kierunkach uderzeń przeciwnika oraz działań bojowych na terenach przez niego zajmowanych z równoczesną realizacją zadań obronnych na całym obszarze OW.

W tym okresie siły OT okręgu wojskowego i województwa (regionu) skupią swe działania na prowadzeniu regularnej obrony nakazanych rejonów w ugrupowaniu wojsk operacyjnych oraz uporczywej obronie obiektów i rejonów, prowadzonej w okrążeniu oraz oderwaniu od zasadniczych zgrupowań. Dotyczy to zwłaszcza długotrwałej obrony wcześniej wytypowanych oraz odpowiednio przygotowanych do tego celu miast i miejscowości. Jednostki OT rozmieszczone w głębi obrony będą przygotowywały, obsadzały i utrzymywały do czasu podejścia wojsk operacyjnych kolejne rubieże obronne, a wchodzące w skład odwodów specjalnych - zwalczały siły desantów powietrznych (morskich) oraz siły dywersyjne. Zadania te jednostki OT mogą wykonywać we współdziałaniu z siłami resortu spraw wewnętrznych. Jednostki rodzajów wojsk OT, zwłaszcza inżynieryjne, będą zapewniały sprawne przemieszczanie wojsk operacyjnych, szczególnie przez przeszkody wodne, organizując regulację ruchu, budując i utrzymując przeprawy zapasowe, a także udzielając im niezbędnej pomocy logistycznej. Część jednostek OT, m.in. żandarmeria, będzie wykorzystywana do osłony koncentracji kolejnych rzutów operacyjnych (odwodów operacyjnych) oraz udzielania im wszechstronnej pomocy w odtwarzaniu zdolności bojowej w rejonach ześrodkowań.

Okres walki obronnej to również początek działań nieregularnych, podejmowanych początkowo, przez specjalnie przygotowane siły OT oraz - czego nie można wykluczyć - rozbite jednostki wojskowe.

W okresie walk prowadzonych po utracie terytorium OW celem obrony terytorialnej na zajętych obszarach będzie przede wszystkim pomoc wojskom broniącym się w głębi kraju oraz ochrona ludności przed represjami okupanta.

W tym okresie pozostawione celowo i doraźnie organizowane do działań nieregularnych siły OT skupią swe działania m.in. na paraliżowaniu komunikacji przeciwnika, zakłócaniu jego systemu dowodzenia i

logistyki oraz na udzielaniu pomocy osobom zagrożonym represjami³⁰. Intensywne, prowadzone w masowej skali działania dywersyjne, napady i zasadzki oraz inne formy działań nieregularnych oprócz strat materialnych powinny spowodować również skutki psychologiczne wśród wojsk przeciwnika. Poczucie zagrożenia spowoduje podjęcie przez przeciwnika niezwykle trudnych, angażujących znaczne siły, działań przeciwpartyzanckich, a tym samym zmniejszy i zakłóci tempo jego natarcia.

Siły OT, prowadzące działania nieregularne, powinny inspirować powstanie ruchu oporu wśród ludności cywilnej, pomagać w tworzeniu oddziałów partyzanckich i przejmować dowodzenie nimi.

Skuteczności działania sił OT okręgu wojskowego i województwa (regionu) będzie sprzyjać przestrzeganie norm postępowania, które dotyczą:

- użycia związków, oddziałów (pododdziałów) obrony terytorialnej do wykonania zadań w rejonach (miejscach) ich dyslokacji;
- wykorzystania jednostek OT zgodnie z ich przeznaczeniem i możliwościami bojowymi;
- dowodzenia jednostkami OT przez terytorialne organy dowodzenia, a podczas przejścia do działań nieregularnych - przez organa kierujące tymi działaniami;
- organizowania wspólnych działań wojsk operacyjnych z siłami OT w formie współdziałania, wsparcia lub podporządkowania;
- przygotowania zawczasu oraz utrzymywania w sprawności technicznej obiektów fortyfikacyjnych i zapór inżynieryjnych w rejonach odpowiedzialności.

³⁰ Szerzej zob. W. Skobel, *Działania nieregularne sił obrony terytorialnej*, AON, Warszawa 1993.

Uwzględniając sformułowane normy postępowania należy przewidzieć konieczność przygotowania wojsk OT do prowadzenia działań bojowych w ugrupowaniu wojsk operacyjnych oraz poza ich ugrupowaniem (załącznik 11). W ugrupowaniu wojsk operacyjnych jednostki OT mogą organizować i prowadzić obronę rejonów (obiektów) zgodnie z ich możliwościami oraz ogólnymi zasadami regulaminowymi.

Dla zapewnienia skutecznej obrony obszaru OW (województwa) podstawowe znaczenie będą odgrywały jednostki ogólnowojskowe brygady OT - BOT, pułki OT - pOT (bataliony OT), bataliony ochrony obiektów - boo. (Struktury organizacyjne ilustrują załączniki 12-15).

Brygady OT - w działaniach bojowych wojsk operacyjnych mogą być wykorzystywane w pierwszym rzucie związku operacyjnego (ZO) lub w głębi jego ugrupowania. W pierwszym rzucie operacyjnym brygada OT powinna organizować obronę na drugorzędnych kierunkach, gdzie może prowadzić samodzielne działania na skrzydle ZO lub w lukach między ZT, zwłaszcza w dogodnym dla niej terenie, tj. w kompleksach leśnych, miastach, górach, za przeszkodami wodnymi.

W okresie koncentracji wojsk operacyjnych w rejonach wyjściowych do operacji obronnej, brygady OT mogłyby prowadzić - wspólnie z oddziałami Straży Granicznej (strażnicami, kompaniami odwodowymi) - działania osłonowe. Celem tych działań byłoby umożliwienie wojskom operacyjnym przeprowadzenia własnej mobilizacji i koncentracji oraz przyjęcia ugrupowania stosownie do zamiaru operacji. Zadania osłony wykonywane przez wojska OT, sprowadzałyby się do zapobiegania przenikaniu sił przeciwnika (pododdziałów rozpoznawczych i specjalnych) na obszar kraju, opóźniania natarcia przeważających sił poprzez uporczywą obronę przygotowanych rejonów.

Brygady OT - dyslokowane w głębi ugrupowania obronnego mogą stanowić odwód przeciwdesantowy, przygotowywać, obsadzać i utrzymy-

wać pozycje ryglowe, a także organizować kolejne rubieże obronne w dogodnych warunkach terenowych.

Pułki OT (bataliony OT) są przewidywane do realizacji zadań militarnej obrony województwa (regionu), w tym również przedsięwzięć zapewniających swobodę działań wojskom operacyjnym. Oznacza to, że nie powinny one być wykorzystywane poza obszarem macierzystego województwa. W ugrupowaniu wojsk operacyjnych działania bojowe pułku (batalionu) powinny uwzględnić przeciwdywersyjną osłonę przegrupowania wojsk, utrzymanie porządku - wspólnie z jednostkami żandarmerii i policji - na drogach marszu oraz do obrony miast i miejscowości.

Bataliony ochrony obiektów są przeznaczone do ochrony i obrony obiektów GN I kategorii lub (i) czasowej ochrony obiektów wojskowych rozmieszczonych na obszarze województwa. W zależności od zagrożenia, znaczenia i charakteru obiektów batalion może ochraniać od jednego do kilkunastu obiektów przy założeniu, że najmniejszym pododdziałem ochronnym będzie drużyna. Batalionowi, kierowanemu do wzmocnienia kilku załóg lub organizowania samodzielnej ochrony i obrony grupy obiektów, wyznacza się rejon ochrony obejmujący zarówno obiekty, jak i teren do nich przyległy. Do ochrony bezpośredniej obiektu należą: system wart i posterunków ochronnych, obserwatorów, podsłuchów, patroli i ubezpieczeń; realizacja przedsięwzięć zabezpieczenia inżynieryjnego oraz instalacja urządzeń sygnalizacji alarmowej. Natomiast obrona obiektu - to przedsięwzięcia uniemożliwiające zbrojne opanowanie obiektu lub wyrządzenie w nim istotnych szkód.

Czynnikami przesądzającymi o strukturze obrony obiektów są ich kształty i wielkości.

Obrona obiektu powierzchniowego (np. składnicy, lotniska, rejonu przeładunkowego), obejmuje:

- pierwszą linię stanowisk ogniowych oddalonych 200-400 m od obiektu;

- drugą linię stanowisk ogniowych rozmieszczonych wzdłuż ogrodzenia (bezpośrednio przy obiekcie);

- obronę najważniejszych elementów warunkujących funkcjonowanie obiektu;

- działania na przedpolu obiektu;

- patrole wysyłane na odległość utrudniającą prowadzenie ognia obserwowanego na obiekt.

Obrona obiektu liniowego (np. drogi, szlaki kolejowe, rurociągi) obejmuje:

- załogi wystawione przy najważniejszych elementach obiektu;

- patrole i posterunki dozoru oraz prowadzące rozpoznanie w pasie przylegającym do obiektu;

- działania na przedpolu obiektu.

Dozorowanie organizuje się od szczebla pododdziału, który ma w swym składzie co najmniej dwie zmiany wart. Działania manewrowe na przedpolach ochraniających obiektów prowadzą siły wydzielone z załóg ochronnych, gdy ich stan etatowy pozwala na sformułowanie trzech zmian wart.

Zakładane przestrzenne rozmieszczenie wojsk OT na obszarze kraju i terytorialny zasięg ich działania (w granicach jednostki administracyjnej - cywilnej lub wojskowej) wskazuje na konieczność przewidywania realizacji przez nie samodzielnych działań. Dotyczy to zwłaszcza tych jednostek OT, które będą rozmieszczone na zapleczu strefy działań bojowych; pozostaną po wyjściu wojsk operacyjnych na terenie macierzystego okręgu wojskowego oraz tych oddziałów (pododdziałów), które na skutek niekorzystnej sytuacji znajdują się na terenach zajętych przez nieprzyjaciela.

Można przewidywać, że samodzielne działania wojsk OT będą polegały głównie na realizacji następujących zadań:

- prowadzeniu działań zbrojnych z zakresu obrony przeciwdesantowej i przeciwdywersyjnej;
- zabezpieczeniu ruchu wojsk (operacyjnych i OT);
- osobowo i materiałowo-technicznym uzupełnianiu wojsk po poniesieniu przez nie strat;
- wykonywaniu przedsięwzięć szkoleniowych na rzecz sił zbrojnych;
- prowadzeniu działań nieregularnych na obszarach zajętych przez przeciwnika.

W warunkach obrony okręgu wojskowego, województwa (regionu) istnieje możliwość wykorzystania wojsk OT oraz sił pozamilitarnych (jednostek zmilitaryzowanych, policji, OC) do wykonania zadań z zabezpieczenia operacyjnego oraz wsparcia logistycznego. Udział tych sił w realizacji zabezpieczenia operacyjnego będzie miał wyłączny charakter uzupełniający i nie może mieć na celu zwolnienia wojsk operacyjnych z tych zadań. Szczególnie znaczący może być udział wymienionych sił wojskowych (OT) i pozamilitarnych w likwidacji skutków uderzeń przeciwnika na wojska operacyjne, w rozbudowie fortyfikacyjnej rubieży (pasów) obrony, przygotowaniu dróg oraz przepraw zapasowych.

Należy podkreślić, że wykorzystanie formacji obrony cywilnej na rzecz wojsk powinno się ograniczać do spełnienia zadań humanitarnych związanych z udzieleniem pomocy rannym i chorym żołnierzom.

Wykorzystanie wojsk OT i sił pozamilitarnych, a także miejscowych zasobów we wsparciu logistycznym wojsk operacyjnych będzie przyczyniać się do zwiększenia skuteczności zabezpieczenia medycznego, zaopatrzenia materiałowego i technicznego oraz - w dużym stopniu - uwalniać te wojska od balastu zadań dotyczących zaspokajania potrzeb bytowych.

ZAKOŃCZENIE

Doświadczenia historyczne uczą, że niedocenywanie roli terytorialnych organów dowodzenia w przygotowaniu podległych obszarów do obrony i powierzanie im tylko obowiązku administrowania zasobami rezerw, powoduje najczęściej fatalne skutki dla obrony całego państwa.

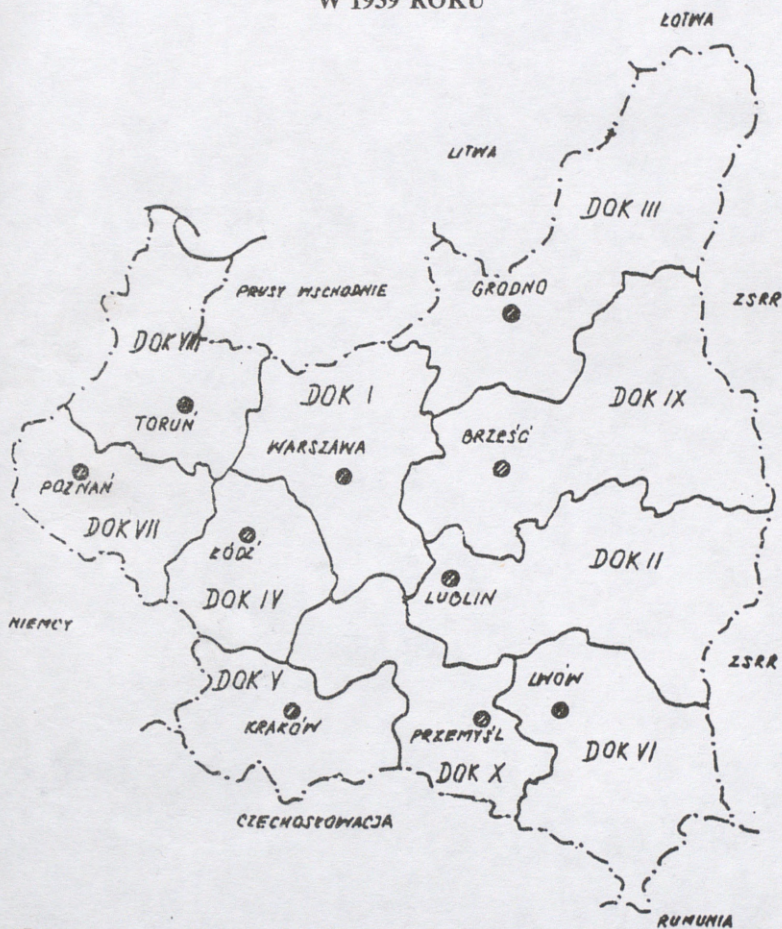
W nowych warunkach budowania systemu obronnego W(R)SzW - oprócz spełniania funkcji administracyjnej - muszą przede wszystkim skutecznie dowodzić tworzonymi wojskami OT i uczestniczyć w przygotowaniu obszarów odpowiedzialności pod względem operacyjnym. Ważnym zadaniem terytorialnych organów dowodzenia, jako "gospodarzy" okręgów (województw), jest ponadto pośredniczenie między siłami zbrojnymi a wspierającymi je ogniwami układu pozamilitarnego, których udział w przygotowaniu i obronie kraju jest koniecznością. Wynika to z istoty strategii powszechnej przygotowanej obrony RP.

BIBLIOGRAFIA

1. Balcerowicz B., Marczak J., Pawłowski J., *Problemy strategii obrony Polski*, Warszawa 1993.
2. Biuletyn Informacyjny nr 1 (159), Warszawa 1994.
3. Clausewitz C.V., *O wojnie*, Warszawa 1958.
4. *International Military and Defence Encyclopedia*, Washington 1993.
5. Jurga T., *Obrona Polski 1939*, Warszawa 1990.
6. *Koncepcja organizacji i funkcjonowania wojsk OT*, Sztab Generalny WP 1993.
7. Koziej S., *Kierunki przebudowy systemu obronnego RP*, Warszawa 1991.
8. Koziej S., *Teoria sztuki wojennej*, Warszawa 1993.
9. Kozłowski E., *Wojsko Polskie 1936-1939. Próby przebudowy i modernizacji*, Warszawa 1964.
10. *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979.
11. Lewandowski H., *Zarys historyczny rozwoju obrony terytorium kraju*, Warszawa 1963.
12. Madejski A., *Założenia ogólne organizacji, planowania i przygotowania obrony lądowej obszaru kraju*, ASG WP 1966.
13. *Mała encyklopedia wojskowa*, Warszawa 1970.
14. Marczak J., Gąsiorek K., *Obrona terytorialna okręgu wojskowego i województwa (regionu). Zarys problematyki*, Warszawa 1993.
15. Marczak J., Skobel W., Lewiński E., Gąsiorek K., *Obrona terytorialna w systemie obronnym RP* Myśl Wojskowa nr 2/1993.
16. Nożko K., *Kierunki doskonalenia systemu obronnego Rzeczypospolitej Polskiej (pk. KIERUNKI)*, Warszawa 1991.
17. Nożko K., *Ogólne zasady obrony terytorium kraju*, ASG WP 1962.
18. Nożko K., *System obronny RP*, Warszawa 1992.

19. *Obrona regionalna (terytorialna) w strategii obrony Polski*. Materiały z sympozjum, Warszawa 1992.
20. *Obrona terytorium kraju*. Podręcznik, Warszawa 1981.
21. *Obrona Warszawy we wspomnieniach*, Warszawa 1984.
22. Pindel K., *Obrona Narodowa 1937-1939*, Warszawa 1979.
23. *Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1992.
24. *Poradnik pracy oddziału operacyjnego OT Sztabu POW*, Bydgoszcz 1991.
25. *Ramowy zakres działania dowództwa OW na czas wojny*, Sztab Generalny WP 1986.
26. *Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych*, część I, Warszawa 1994.
27. *Rola, miejsce i zadania wojewódzkiego (regionalnego) sztabu wojskowego w systemie obronnym okręgu wojskowego*, Wrocław 1994.
28. Skibiński F., *Rozważania o sztuce wojennej*, Warszawa 1990.
29. Skobel W., *Działania nieregularne sił obrony terytorialnej*, Warszawa 1993.
30. Skobel W., Gąsiorek K., *Dowodzenie siłami obrony terytorialnej*, Zeszyty Naukowe AON nr 1/1994.
31. Skobel W., Gąsiorek K., *Obrona terytorialna RP (skrypt wykładu)*, Warszawa 1993.
32. Skobel W., *Udział sił lądowych obszaru kraju w operacji obronnej na terytorium Polski*, ASG WP 1990.

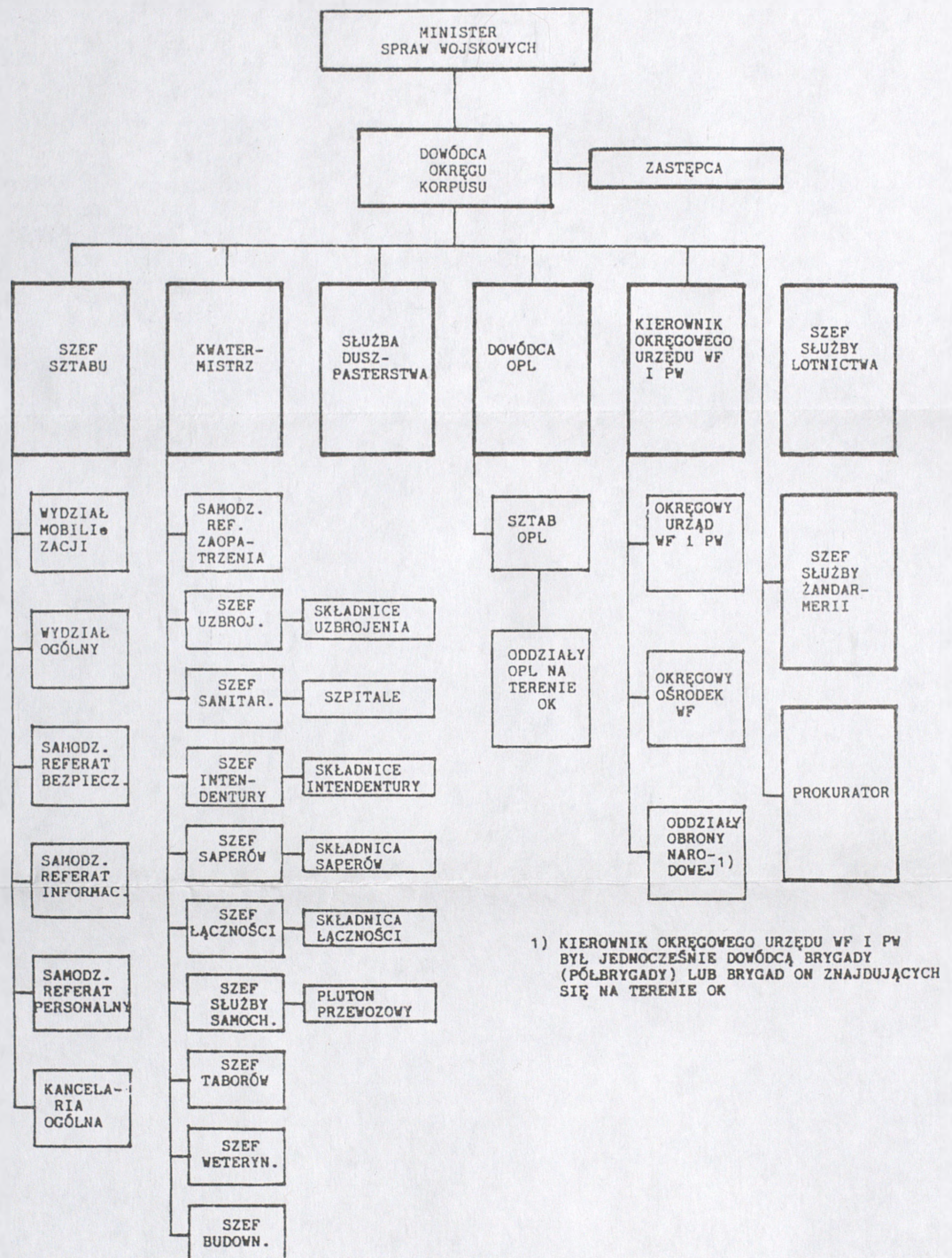
WOJSKOWY PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY W POLSCE
W 1939 ROKU

● Siedziby DOK

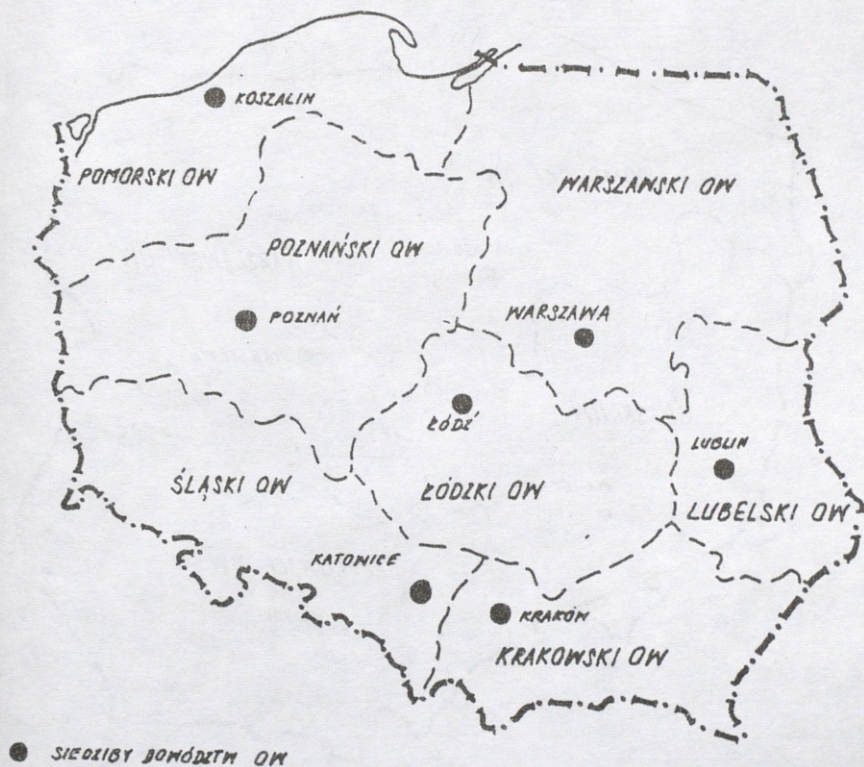
Źródło: E. Kozłowski, *Wojsko Polskie 1936-1939. Próby modernizacji i rozbudowy*. Warszawa 1964, s. 70

STRUKTURA ORGANIZACYJNA DOWÓDZTWA OKRĘGU
KORPUSU W 1939 ROKU

Źródło: E. Kozłowski, *Wojsko Polskie 1936-1939. Próby modernizacji i rozbudowy*. Warszawa 1964, s. 73

WOJSKOWY PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY W POLSCE
W LATACH 1945 - 1946

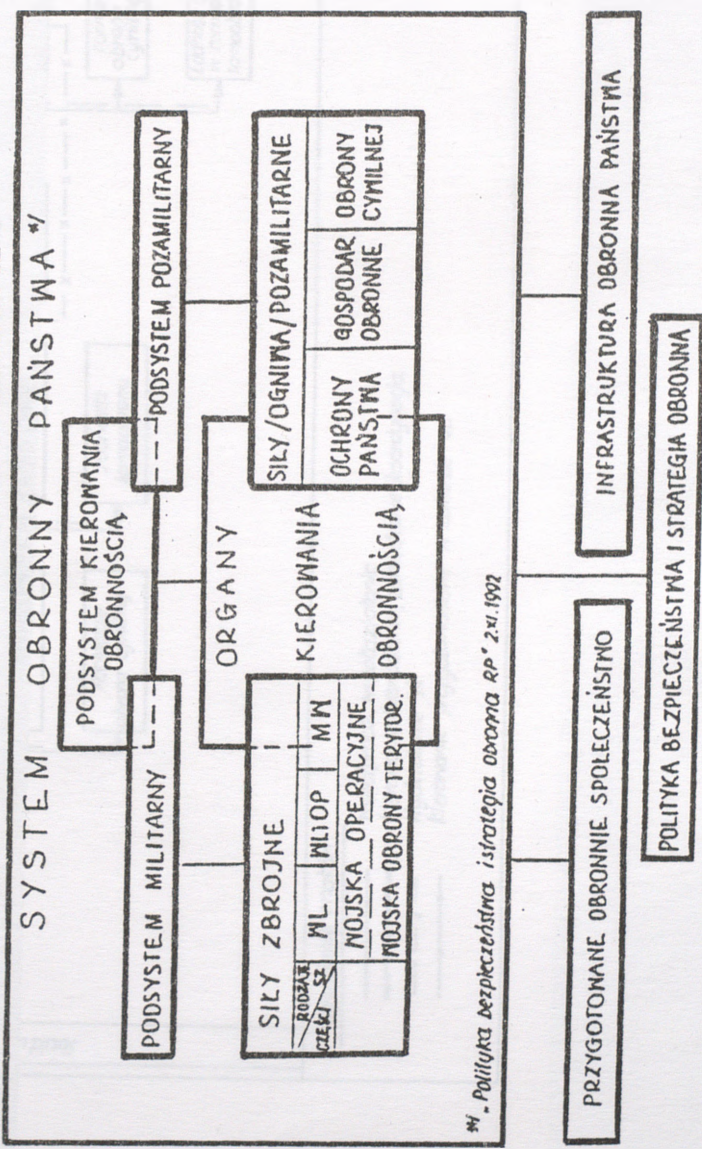
Źródło: L. Grot, T. Konecki, E. Nalepa, *Pokojowe dzieje Wojska
Polskiego*. Warszawa, WIH 1988, s. 50-51

PODZIAŁ OBSZARU KRAJU NA OKRĘGI WOJSKOWE
OD 1992 ROKU

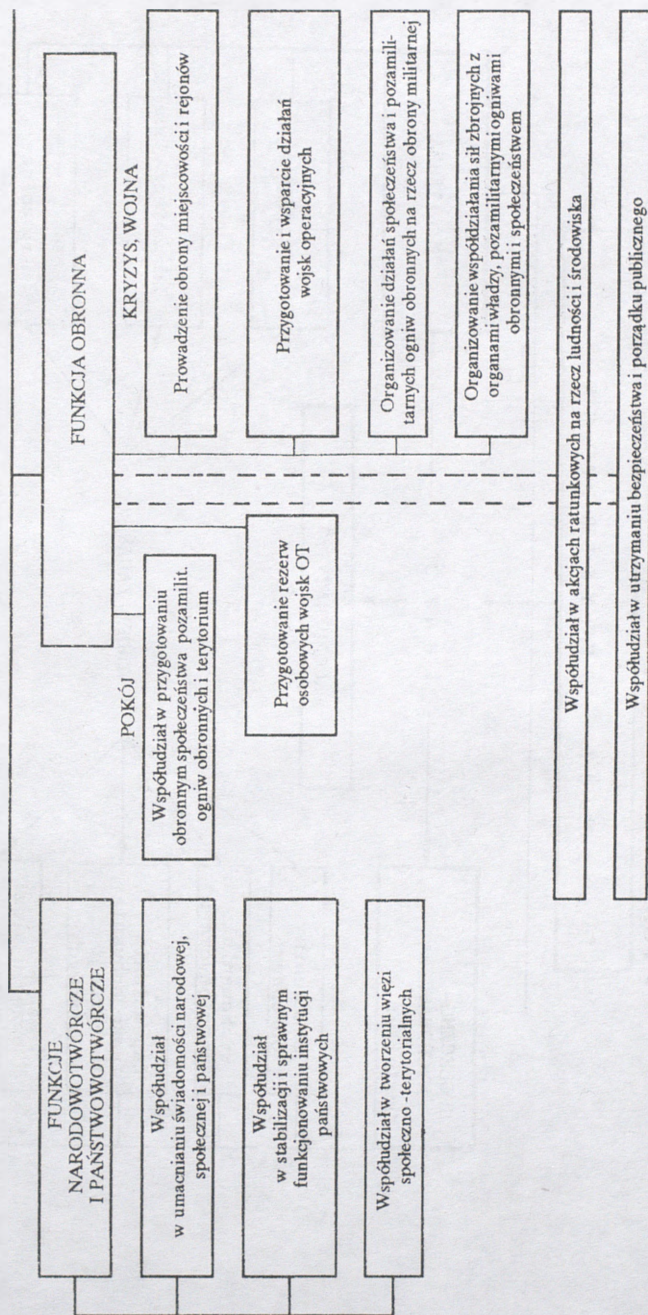
Źródło: Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 5 czerwca 1992 r. w sprawie utworzenia okręgów wojskowych oraz określenia ich siedzib i terytorialnego zasięgu działania

PODSTAWA I STRUKTURA SYSTEMU OBRONNEGO RP

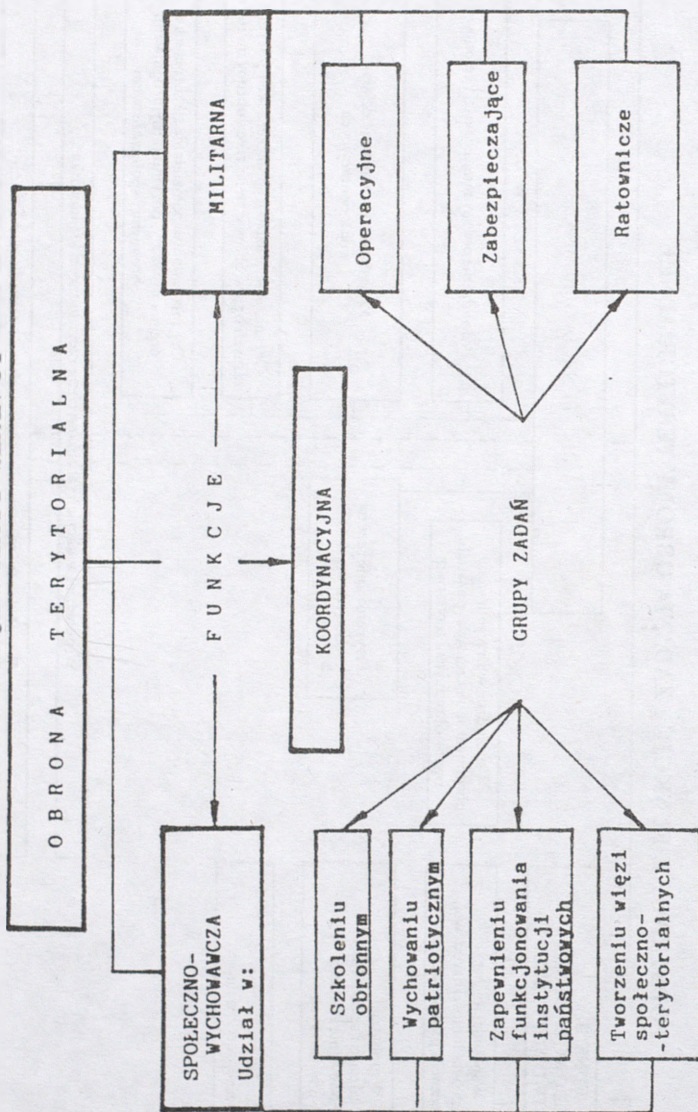

^{*/} - *Polityka bezpieczeństwa i strategia obrona RP* 2.XI.1992

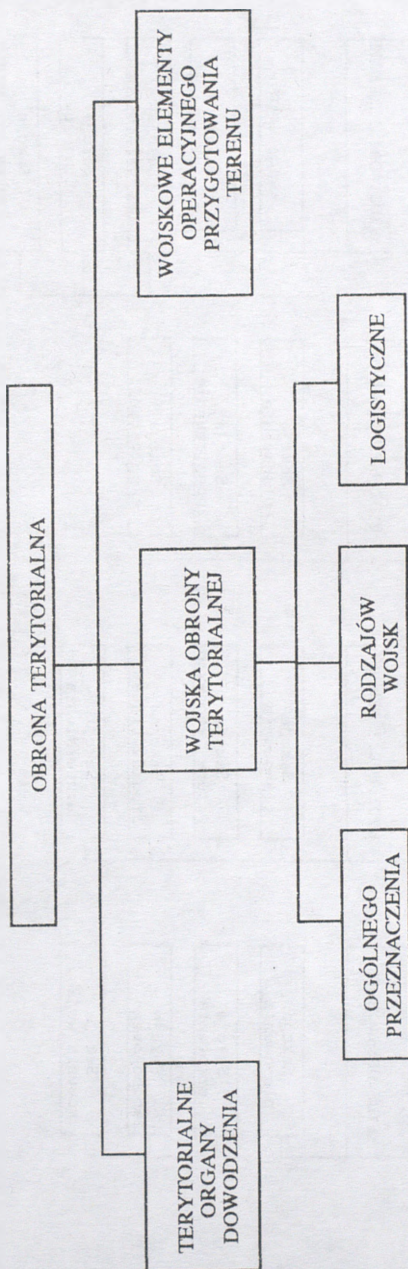
PODSTAWOWE FUNKCJE I ZADANIA OBRONY TERYTORIALNEJ

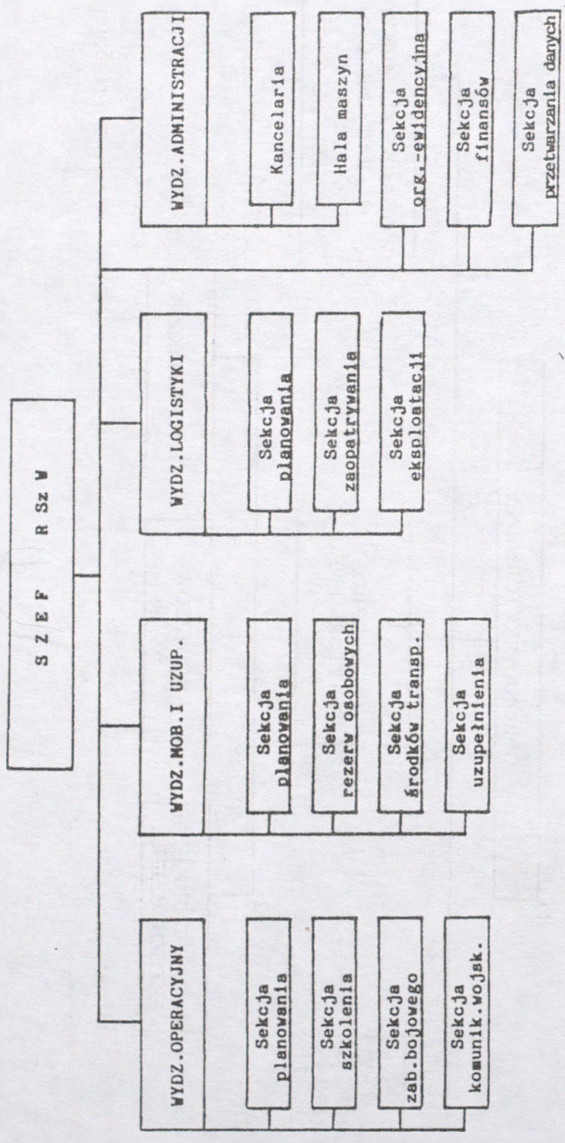
PODSTAWOWE FUNKCJE I GRUPY ZADAŃ OT

OGÓLNA STRUKTURA SYSTEMU OBRONY TERYTORIALNEJ

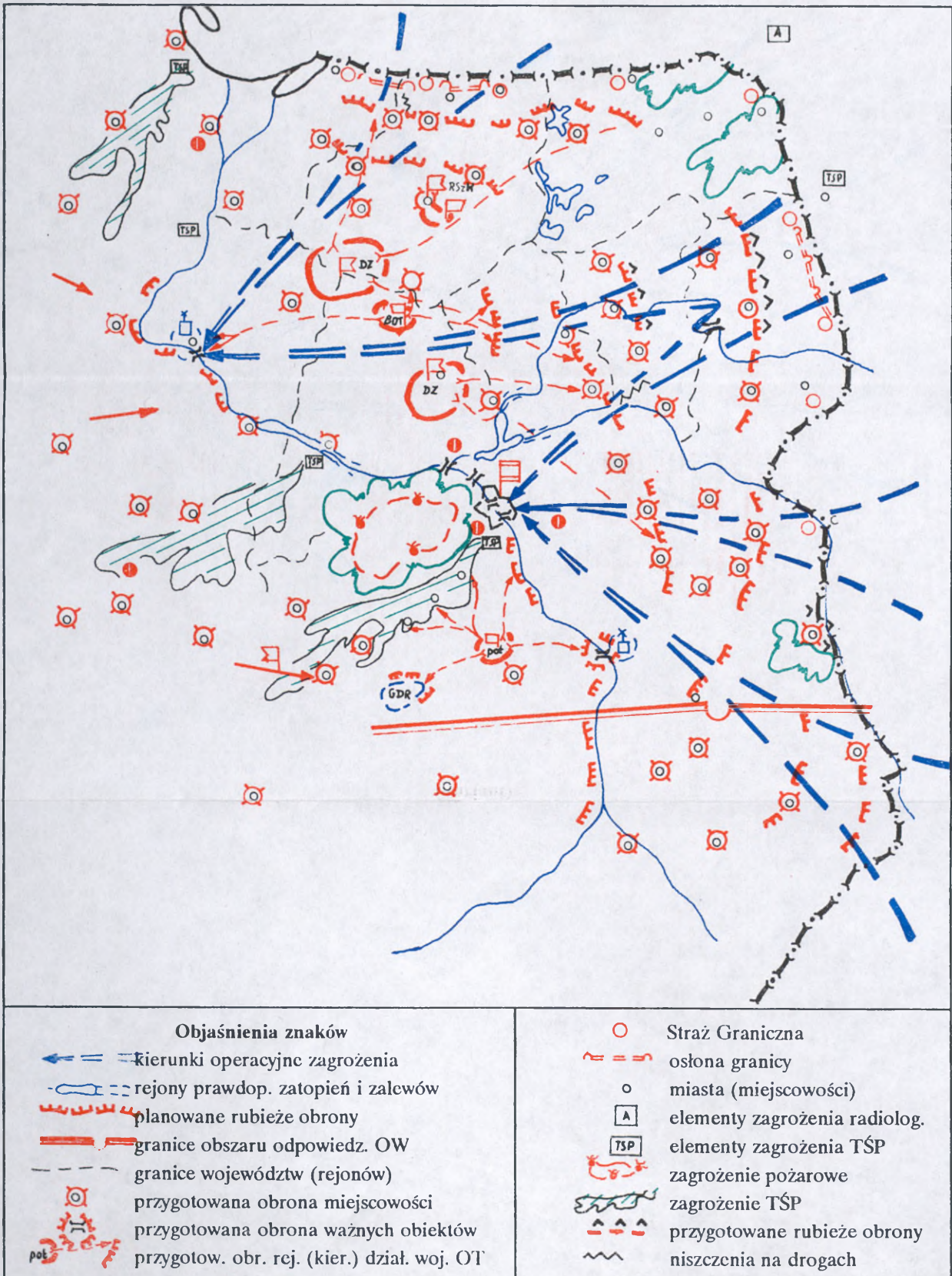

STRUKTURA ORGANIZACYJNA RSzW

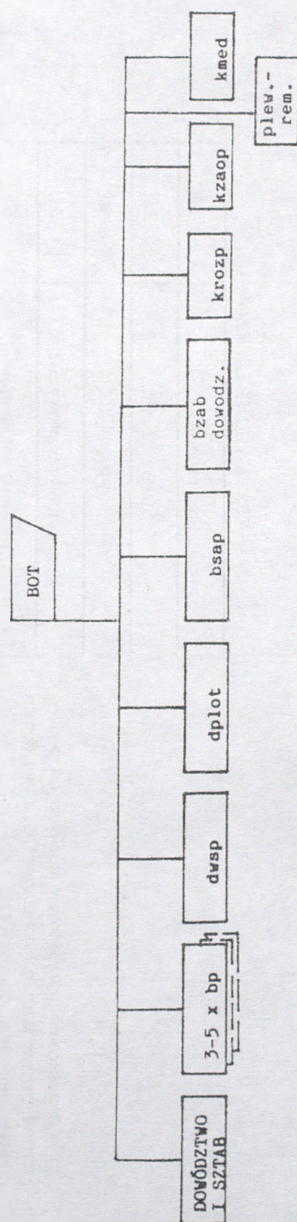

Źródło: Wybrane elementy organizacji i funkcjonowania RSzW (WKU) w MSD i ZPD

OBRONA TERYTORIALNA OW I WOJEWÓDZTWA (REJONU)
(wariant)

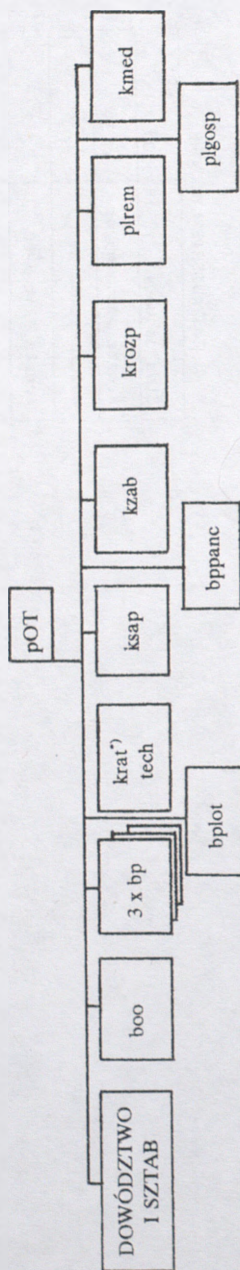
STRUKTURA ORGANIZACYJNA BRYGADY OBRONY TERYTORIALNEJ

ZESTAWIENIE LICZBOWE

Stan osobowy	3500-4500
Armata ppanc. 85 mm	18
Mozdzierz 82 mm	27-45
Armata Plot S-60	12
Plot zestaw rakiet. S-2	24

STRUKTURA ORGANIZACYJNA PUŁKU OBRONY TERYTORIALNEJ

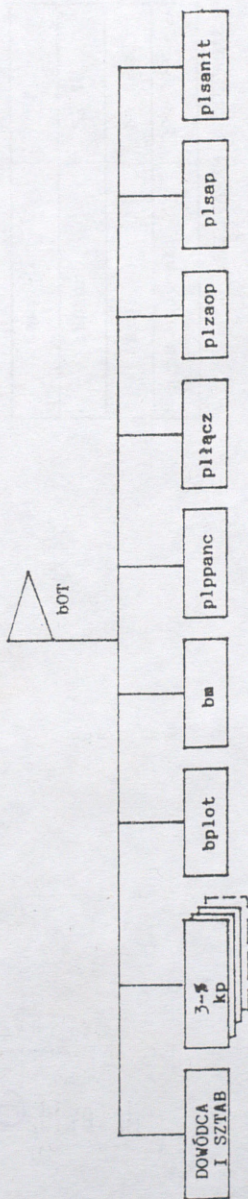

ZESTAWIENIE LICZBOWE

Stan osobowy	ok. 2300
Moździerz 82 mm	27
PPK	54
Plot. zestaw raketowy S-2	20
Armata ppanc 85 mm	6

*) W okresie mobilizacji i wojny możliwie jest podporządkowanie krat. tech. organom OC, a tym samym - nadanie jej statusu formacji OC.

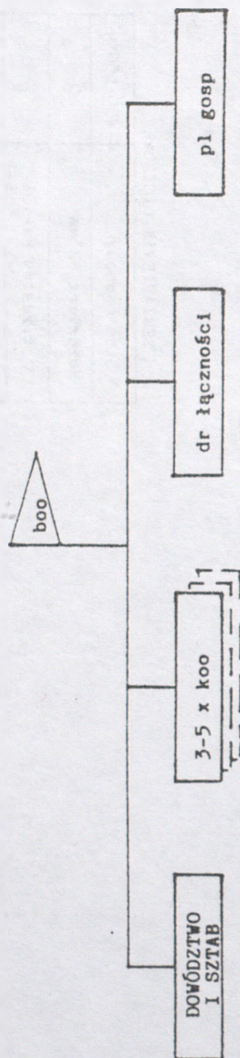
STRUKTURA ORGANIZACYJNA BATALIONU OBRONY
TERYTORIALNEJ

ZESTAWIENIE LICZBOWE

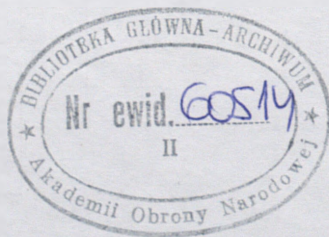
Stam osobowy	450-650
Mofdzierz 82 mm	9
Plot.zestaw rakiet. S-2	6
SPG-9	9

STRUKTURA ORGANIZACYJNA BATALIONU OCHRONY OBIEKTÓW

ZESTAWIENIE LICZBOWE

Stan osobowy	338-358
rk	27-45
rgppanc	27-45
rdst	10

Druk AON nr 773/WW